

SPISY VIKTORA DYKA

VIII.

LEHKÉ A TĚŽKÉ KROKY

(1909 – 1915)

ANEBO

(1912 – 1915)

(Válečné tetralogie sv. 1. a 2.)

1938

FR. BOROVÝ – PRAHA

LEHKÉ A TĚŽKÉ KROKY - ANEBO

VIKTOR DYK

1938

FR. BOROVÝ - PRAHA

I.

V KRAJI, KDE JE ZIMA

OSAMĚLÝ VEČER

Plynuly chvíle v moře času.
Podivný večer: žel a žel.
Dnes ani u jednoho hlasu
jsem přízvuk něhy neslyšel.

Ni jeden úsměv. V pláni kdesi
klekání dlouze naříká.
Dráždivým steskem šumí lesy,
a vše je drsná tragika.

Já cítím v srdci záchvěv zimy,
mráz tuším, který zazebe.
Věci a lidé říkají mi:
My žalujeme. Na tebe!

A naslouchám teď s mrazným klidem,
jak hlas ten splývá s klekáním.
Já odpovídám věcem, lidem:
Je dobře. Vždyť se nebráním.

Šli němě ptáci v hnízda svoje.
I světlo v dálkách zhasíná.
Do smutku jako do závoje
se zahalila krajina . . .

NÁVRAT

Větvemi slunce prosvítá.
Odstíny zeleně.
Zní kroky tlumeně.
Nikdy mne, nikdo nevítá.

Prach cesty. Na všem únava.
I ptáci pějí choře.
Vrací se hoře,
jediné, co ti zůstává.

Tvé touhy hravé, barevné
tím prachem cesty šednou.
Cíl oči nezahlédnou.
Jen hoře tvé je, úsměv ne.

Hoře se přešlé navrátí.
Srdce však nezareptá.
Mlád otázkou kdo deptá,
ví dnes, že líp se neptati,

neříká ve chvíli takové:
kde moje mladost,
kde moje radost,
cizino, kdysi domove?

ŘÍJEN

I.

Listí napadalé, hnijící.
Nebe modré, dobrotivé, jasné.
Je to říjen, konec už a zas ne.
Dojímá vás odstín, básníci!

V tuto chvíli vše je bez hrází.
V nekonečno rozepial jsi ruce,
v nekonečnu bije srdce prudce.
Budoucnost i zašlost přichází.

Dojímá vás odstín, básníci!
Hlava vaše jasná též a klidná,
příroda je oddaná a vlídná.
Listí napadalé, hnijící...

II.

Brambořiště ohník zakouří,
stáda půjdou mlčelivě domů.
Tiše bude padat listí stromů.
Zatoužil jsi jarní po bouři.

Klidně, víš to, přejdou zbytky dne.
Slunce padne za obzory holé.
Nahoře klid a klid také dole.
Po chvilce se stesklo neklidné.

Po vášnivém, prudkém záchvatu,
po krajích, jichž oko neuhlídá,
po pathosu starém stilu Cida,
velkých slovech v starém dramatu.

SLOHY

S lehounkým srdcem, kroky lehkými
nás po lučinách vede bílá cesta.
Jde svěžím jarem, květy křehkými,
vše má svůj úsměv, přirozená gesta — —

Je svěží azur, tráva svěží je,
a příroda, ta k objetí tě láká.
Má všechno úsměv, všechno opije — —
Ve vzduchu slyšíš jarem jásat ptáka.

Přichází večer. Srdce těžké tak
a květy, květy, ty jsou všecky zvadlé.
Umlká hovor, v prázdno těká zrak.
Režie ve všem, jako na divadle:

v pohybu, slovu, jeho odstínech
a v tichu, které podškrtává větu.
V obzorech dálných, ve výčitce ech,
ve květech něhy jako v něze květu.

ÚSMĚVY, VŮNĚ, JARNÍ VAN

Úsměvy, vůně, jarní van —
Dveře jsou ke všemu dokořán.
Úsměvy, vůně, svěží dech.
Lehko se stoupá po schodech.

Několik jízev, několik ran.
Dveře jsou jinému dokořán.
Dešť vytrvalý, drtící
splachuje blátivou ulici.

DOJEM

Ve vlaku hlavu rozespale kloně
půl bděl jsem, snil půl. Hovořili vedle
dva mladí komi, chechtali se časem
tím mladým, bujným, bezdůvodným smíchem.
Tu oči zavřené jsem pootevřel:
hlídačův domek před vlakem se kmitl.
V postoji stojí před ním předepsaném
stařičký hlídač, namahavě vzpřímen.
A bezdůvodně jsem se rozpomínal
na jiný kraj a dávno mrtvé lidi:
V postoji takto stával předepsaném
stařičký hlídač, namahavě vzpřímen,
v krajině horské, v které hukot řeky
utlumí hukot vlaku, který jede.
A vzpomínal jsem, jak jsem podle trati
chodíval tenkrát po pěšině úzké
i po kolejích, Filemon a Baucis
ty lidi v domku nazývala milá
a hukot řeky po ní opakoval
„Filemon, Baucis“, po nás smál se prudce...
A tolik květů rostlo po té trati,
a tolik vůně bylo v našem srdci...
Tu jízda vlaku strašnou se mi zdála,
vzpomínky strašné, strašný celý život,
strašný návrat, strašné to, co bude.

Domek kdes zmizel a já hleděl v prázdno,
hlas minulosti elegicky slyše,
připomínaje sobě všechnu marnost,
a mladíci dva hovořili vedle,
historky kluzké vyprávěli sobě,
historky kluzké jednonočních lásek,
bolavé moje srdce zraňujíce
svým mladým, bujným, bezdůvodným smíchem.

SNÍH

Na větvích sníh se leskne
a sníh se bělá z cest.
Jak teskné,
jak teskné srdce jest!

Jdeš do velkého ticha,
krok měkce tlumí sníh
a nikdo nezavzdychá
a neuslyšíš smích.

A v slavné ticho přišed,
dvojnásob cítíš mráz.
Chtělo by se ti slyšet
nevyčítavý hlas:

— — Že k smutku, který tížil,
nebylo příčiny,
ty že jsi neublížil,
ty že jsi bez viny.

Že slunce nezapadá,
že hřeje jeho svit,
že ještě možno doufat,
že ještě možno žít — —

Na větvích sníh se leskne,
a sníh se leskne z cest.
Jak teskné,
jak teskné srdce jest!

A jak tu hledíš maně
utichlé po pláni,
s cinkotem cestou saně
do dálek uhání.

Koho ty saně nesou
tom širém po poli?
Ruce se chladem třesou.
Proč srdce zabolí?

Těch zvuků svěží radost
proč raní bezmála?
Jako by tvoje mladost
před tebou prchala.

Na větvích sníh se leskne,
a sníh se bělá z cest.
Jak teskné,
jak teskné srdce jest!

APOSTROFA

Oh, oči, oči, které zvážily
a lehkým našly. Oči, oči kruté,
do prázdna kamsi tupě zabodnuté!
Krutější všeho, co jsme zažili!

Ó rty, ó rty, tak němé jako hrob!
Rty, které nekousnou, ni nepolíbí!
Kde chybí láska, náhle všecko chybí.
Poušť mlčení; v ní zajdu beze stop.

A ruce, ruce, které nechytí
už nikdy růže. Bezmoc jich je tklivá,
že z ticha výkřik do srdce se vrývá:
„Já umírám, že nelze umříti!“

PÍSEŇ

Já nevím, zda jsem ublížil.
Je temný pojem ctnost a vina.
Já vím jen, že jsem smutný byl
pro ďáblův hřích, ctnost cherubína.

A temný pojem je též cíl.
Den každý jinak slunce svítí.
Já nevím, zda jsem zabloudil.
Já vím jen, že jsem musil jíti.

A větru van a větru kvil.
Jak na smutném tu mrazí místě!
Já ani nevím, zda jsem žil,
já pouze vím, že umru jistě.

MELANCHOLIE

Od smíchu daleko! Daleko od hluku.
Na chvíli sám a sám. A v kraji, kde je zima.
By dávno zemřelí mne vzali za ruku,
očima zříce na mne tišícíma.

A bychom tiše šli přes právě padlý sníh.
Bez zloby... bez záští... tak usmířeni zcela.
Co bouře nedala, dech bezvětří by dých',
a, co mi neřek' den, noc by mi pověděla.

SE STROMŮ PADÁ . . .

Svou měl jsem kdysi nenávist.
Co bylo, bylo a už není.
V mých očích nelze více číst
než klid a nežli usmíření.

Já měl jsem kdysi zlý svůj smích.
Co bylo, bylo, přešlo dávno.
Zbloudilý v mlhách severních
jdu. Cítím. Trpím. Vše je správno.

Se stromu padá tiše list,
a k jihu odlétají ptáci.
Zlý úsměv, přešlou nenávist
podzimní vítr dnes mi vrací.

V HLUBOKÝCH LESÍCH...

V hlubokých lesích paseka.
Zde usedni, kdo díval jsi se choře.
Nevidět nikde člověka.
    Ó hoře!

A silný cítím lesa dech,
jenž vypravuje divné zvěsti.
Kukačka kuká, kvete mech.
    Ó štěstí!

Přicházím jako letmý host,
letmo se tomu klidu koře.
Přichází se mnou minulost.
    Ó hoře —!

Minulost, ta je bezedná — —
A všechny cesty v ní jsou jako scestí.
Přítomnost, ta je průhledná.
    Ó štěstí!

Přecházím a chci přejíti
od stromu k stromu, hory k hoře.
Vzpomínek jenom nemíti!
    Ó hoře! —

ZELENÍ SÁM

I.

Zelení sám a bez cíle.
Čím srdce, čím jsi opilé?

Obzory, dálky, širý svět.
— Tichounké meze, polní květ.

Veliká slova, ruch a hluk.
— A konejšivá zeleň luk.

Osudy, cíle, úkoly.
— A koutek, kde nic nebolí,

nebolí marně jdoucí čas,
jedinců útisk, útisk ras,

nebolí vina tvoje skrytá,
nežaluje a nevyčítá.

II.

A já jsem šel a šel a šel,
na pravo radost, na levo žel.

Šel, lehké nohy, lehký cit,
na levo velkost, na pravo klid.

A já jsem hleděl v zeleň trav,
v klid pasoucích se klidně krav,

a jak se zatáčela cesta,
v daleku zřel jsem věže města,

města, jež raní, města, jež znaví,
vyssaje srdce jako hlavy.

Stesk podivný mne zachvátil.
Ještě jsem zpět se obrátil,

rákosí rybníku jsem zřel,
jenž slunce západem zahořel,

ke svahům přitulené chatky
a stínů nočních pochod sladký,

silnici bílou, alej lip,
šepotajících útěchu, slib.

Pole jsem viděl rozměklá.
A navrátil se do pekla!

NAD HROBEM

Jestliže máme málo dnů,
proč volat sami na oblohu mraky?
Vstáváme těžko po zlém snu
a cizím pláčem rudnou vlastní zraky.
Jestliže máme málo dnů,
proč volat sami na oblohu mraky?

Jestliže máme málo sil,
proč chabou rukou zraňovat a vraždit?
Je těžko smát se, slyšíme-li kvil,
a spí-li žal, tož nechtějme ho dráždit.
Jestliže máme málo sil,
proč chabou rukou zraňovat a vraždit?

Jestliže máme málo slov,
proč promlouvati marná slova zloby?
Živí-li hynou, těžký jejich rov,
a bolí jejich úsměv přešlé doby.
Jestliže máme málo slov,
proč promlouvati marná slova zloby?

IN MEMORIAM JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

Dobrou noc, vy hvězdné výše,
propasti, jež růže kryly!
Dobrou noc! My jdeme tiše,
bychom spících nevzbudili.

Dobrou noc, sne, usni touho!
Poutníku, je konec pouti!
Dobrou noc! Kdo šli tak dlouho,
zatouží si oddechnouti!

Ruka smrti zledovělá
hladí to tvé horké čelo.
— — Aby hlava nebolela,
aby srdce nebolelo!

II.

HORY I ÚDOLÍ

ZPOVĚDNÍK DUŠÍ

I.

To bylo venkovské místečko výletní,
tak trochu opředené kouzlem romantiky.
Šli lvové městečka, šly krásky koketní,
a hovor bezvýznamný klouzal přes jich rtíky.

A smích zněl vesele. Jen jedna jediná
v záplavě radostí se poraněnou zdála.
A věže ruina a pod ní dolina
jako by bolela, když ona též se smála.

Mé oči mladistvé se na ni upřely
v té plané denní hře, jež se tu hrála kolem.
A co ti ostatní radostí drobněli,
neznámá jediná vzrůstala svojím bolem.

II.

Z neznáma přišedši, v neznámo zbloudilá,
jste ještě v světě tom či dávno v jiných světech?
A jaká bolest Vás to ranila,
že ve mně žije po dvacíti letech?

Čím že to srdce bylo bolavé,
a proč ta rána byla tolik krutá?
A proč ten dojem tragické je hry,
když hra je jistě pozapomenutá?

Co bolelo vás, dávno nebolí.
Rána, jež zela, ta se uzavřela.
Po jednom dnu tom přišlo cokoli:
buď umřela jste nebo zbanálněla.

Výčitky blednou, tichne vášně vzlyk,
pryč, co kdy srdce rozpálené kochá.
Zda tušila jste, že váš zpovědník
byl ukryt v rysech mladičkého hocha?

Z neznáma přišedši, v neznámo zbloudilá,
prach dvacíti let přešlé hoře kryje.
Čím že ta rána, jež vás ranila,
po přešlé době jenom ve mně žije?

A proč ten dojem ožil v srdci mém,
neznámých bolů proč mi taje říká:
tak jako zvěst o činu zapřeném
nežije v hříšném, jen v snu zpovědníka?

JSOU STROMY, NA NICHŽ VISÍ DO BŘEZNA

Cos ve tvém nitru po všem zůstane
dny nesmyto a nepřístupno času,
úryvek písně dávno zpívané,
snad hlavy sklon a snad jen přízvuk hlasu.

Nadarmo doba spouští záclonu
a to, co bylo, měkce zahaluje.
Mrtvý, jenž pohřben dle všech zákonů,
nežije snad, však jistě existuje.

Po letech ještě sluch tvůj dobře zná
důvěrný přízvuk dozněvších už kroků.
— — Jsou stromy, na nichž visí do března
neživé listí z minulého roku.

L. K. H.

Propadají se léta v bezednu
a s nimi vše, čím tvrdl jsi a měkl.
Až dosud já se časem rozhlédnu,
bezděčně ptám se: Co by asi řekl?

A roky mizí v bezútěšných tmách,
kde kráčel jsi, teď jako by ses řítil.
A dosud ptám se časem v myšlenkách,
bezděčně ptám se: Co by asi cítil?

Květ jara uvaď, ptáci odlétli,
a v bílé mlze zanikají hlasy.
Let devět přešlo, co tam v dálce tlí,
a já se ptám: Co miloval by asi?

Pod jaký prapor šel by se as bít?
Čí osud asi připoutal by k svému?
Do jakých výší rozlét' by se cit?
K jakému cíli spěl by vzdálenému?

Já nevím. Spí. Smrt sáhla na čelo
dotekem chladným ukončujíc muky.
Já pouze vím, že cos mi chybělo
v mých těžkých chvílích. Slůvko jen. Stisk ruky.

A mezera, vím, zbyla doposud,
cos, co se slovy definovat nedá.
Tak chorý, jemuž amputován úd,
po letech ještě bezděčně ho hledá.

PÍSEŇ ÚDOLÍ

Pohledy těch, kdož milovali,
čekají na zázrak.
Poslední píseň z Montblancu.

Čas aby letěl, chtělo dravé mládí,
tak nedočkavé na obrazy, děj.
Teď ale čas tak šíleně ti pádí.
Ó chvíle, neprchej!

Kdys mladý snílek provokoval hoře,
kdys vítal bouři, vítal chmurný mrak.
Zapadá slunce, vstává zase zoře.
Nečekej na zázrak!

A smiř se s vrchy, mlhou zakrytými,
a smiř se s vrchy, kde je chladno tak.
Co přijde, vítej, co se dává, přijmi!
Nečekej na zázrak!

Vše má svůj půvab. Také bolest těší.
Princezna pozná, že má krásu drak.
Tvé srdce smutno, břímě stále těžší.
Nečekej na zázrak!

Modrá se hořec; přes svah hory holý
zazurčí pramen sladkou tobě lež.
A budiž tvoje bolest jakákoli,
ještě se usměješ!

PÍSEŇ HORY

Všichni jsou mrtvi. Já jediný živ.
Starší verš.

Pokorné doly, chladné hory lysé,
lhostejné příliš k záhadám.
Vždy mlhy jdou, vždy o mne roztříští se.
O milost nežádám.

Obzory dálné, chaty, města, vísky.
Žal, radost, psota, hřích a ctnost.
Zafičí vítr. Propastí kraj blízký.
Neprosím o milost.

Na horských hřbetech pouze kleč je doma,
na horských výších kleč je bezpečím.
Zřím léta v propast. Cosi svůdného má.
Jdi, bouře! Neklečím.

A přes tu propast kdyby bylo mostů,
já nechci přejíti.
Svým smutkem rostu, křivdou více rostu.
Chraňte se křivditi!

A tak chci čelit jarům jako zimám,
klid ve svém pohledu.
Mám život rád, však nízkost nepřijímám.
Dovýše! Kupředu!

3*

A tak chci čelit klamům všem a zradám.
Propasti čekám květ.
Mám život rád, však jemu nepropadám.
Bouří a mlhou v svět!

A nebojácný hledím v šerou průrvu.
Nechť chmurné květy dá mi příkrý sráz!
A nedá-li je, oblakům je urvu.
— Posléze dá je mráz! —

MLUVILY HVOZDY

Mluvily hvozdy. Vršky stromů
ohýbal prudký větru van.
Já skloněn sněním vyšel z domu,
a lesy byly dokořán.

Mluvily hvozdy. Kroky spěly.
Podivná mračna škaredá.
Jak nebe stál jsem zsinavělý,
poeta v stilu Manfreda.

„Nuž, hrome, bij a šlehej, blesku!
Lijte se, deště přívaly!
Je třeba léku mému stesku,
byť jste i kořen vyrvaly.

Tou vzpourou živlů doprovázen
se ukonejší chvíli vzdor.
Vím, životem jsem vždycky zrazen.
Vím, životem jsem vždycky chor.

Kde chtěl bych výši, něco schází.
Kde chtěl bych jásat, věčný stesk.
Tož procítit chci kouzlo zkázy.
Ať zasáhne mou pýchu blesk!

Tak stojím; svého soka zdravím,
zrak upíraje v oblohu.
A jako Luther jemu pravím:
Zde stojím. Jinak nemohu.

Tak stojím; provokuji Boha.
Na každý detail myslím zvlášť.
Na kraji propasti je noha.
Malebně rozhalen je plášť."

Tak pravil jsem. A mluví lesy.
Kolébá vršky větru van.
Než bouře jenom marno děsí,
rozlétla do všech světa stran.

Je marno vyzvat. Bouře tichne.
Boj se mnou soka neláká.
Kde vítr zadul, sotva dýchne.
A protrhla se oblaka.

Je marno volat blesky, hromy.
A decentním se stává sráz.
Pokorně nakloní se stromy,
a bezděčně můj mlkne hlas.

Bezděčně v kraj se vracím známý.
Bezděčně z lesa míří krok.
A trochu směšným připadá mi
ten manfredovský monolog.

A ze sna starého jsem procit',
jenž v pouta svá mne ukoval,
šeredný maje v nitru pocit
člověka, jenž se blamoval!

CHVÍLE

I.

Může se zdát, že v krajích severních
zamrzla v moři opožděná loď.
Nic nežli chlad, nic nežli mráz a sníh.
    Potichu pojď!

Může se zdát, že severní to pól,
jejž před námi už našli pohříchu.
Může se zdát, že ledovce jsou kol.
    Pojď potichu!

Může se zdát, že křehne radost, žel.
Pojď: schovej ruce! Schovej srdce též!
Jak prostěradla lože sněhu běl.
    Což neusneš?

II.

A toho večera, jenž podivným se zdál,
nic kol se nesmálo a já se přece smál.

A tíže života, života všecky žaly
mně lehoučkými připadaly.

Propasti nebylo. Jemně
hýčkala lidi země.

Půlnoční vzduch mé tváře ovál,
a já jsem resumoval:

Několik bolestí, několik ran.
— Nezakřiknut a nezlekán! —

Několik bludů, několik psot.
— Hleděti přímo v temný bod! —

Smrt. Ale ta se necítí.
Což možno vůbec umříti?

III.

Já víc než jiní poznal bol.
My světem často bloudívali spolu.
Směje se vrch a směje dol.
— Nechci se zříci svého bolu! —

Já víc než jiní jsem se smál.
Smích můj zněl v hluku, smích můj zníval v tichu.
Lká propastí důl, výše skal.
— Nechci se zříci svého smíchu!

IV.

Že z pidimužíků tvoří obry,
    bol je dobrý.

Na témě vystoupit, závějí prolézt
    nutí bolest.

Ale tam na temeni
    bol dobrý není.

Nad chladem věcí a nad chladem zlých
    dobrý je smích.

POHLED

I.

Stoupal jsem těžce, s lopatou
studenou věže temnotou
po točitých a starých schodech.
Na stupni posledním jsem si oddech'.

Moh' dívat jsem se dosyta.
Temnotou světlo prosvítá.
Žár slunce potom náhle vzplanul.
A na plateau jsem tiše stanul.

V červnovém dnu tom nečinně
leželo město v kotlině,
jakoby nedotčeno bolem,
že věnec vrchů chrání kolem.

A vrchy, vrchy, na nich les
a hory modrají se kdes,
po modru bílé mráčky letí,
jak prchaly by ze zajetí.

Polední mrtvo, ani zvuk.
Jen tušíš vůni z širých luk,
kde před tvým zrakem dokonává
teď právě pokosená tráva.

Polední mrtvo. S úžasem
ty cítíš: zdola stoupá sem
ta vůně, klid ten, všeho soulad,
co spáti chce a co se toulat...

II.

Chrpy se modrají, červená mák,
  opij se, znavený zraku.
Vlní se obilí, mihl se pták — —
  Kam letíš, odvážný ptáku?

Bělá se pěšina, daleký cíl;
  záhadný, úkladný osud.
Ty, který žil jsi a který jsi byl,
  rci, žiješ a jsi-li dosud?

V tom klidu poledne, v té vůni luk,
  v slunečném červnovém jasu,
co zbylo, blouznivý, z mladistvých muk,
  co zbylo z přešlého času?

Chrpy se modraly, červenal mák,
  opojné voněly květy.
Není-li poraněn odvážný pták
  přešlými dvaceti lety?

Vyletěl z osení, křídloma bil,
  daleká lákala cesta.
Přes hory, přes pláně, v daleký cíl —
  Ulice hlučely města...

Pták letěl neznaven, uměl se vznést
  nad vrchy topolů svěže.
V dalekém obzoru co že to jest?
  Tyčí se vysoké věže.

Pták letěl neznaven, daleko léť,
  lhostejný žár mu i zima.
Na malém místě jak veliký svět!
  Komínů řada tu dýmá —

Nad mraveništěm usedl pták
  na špici nejvyšší věže —
Bludiště dole a nahoře mrak.
  Oj, ptáku, rozleť se svěže!

Oj, ptáku, zazpívej, vesele pěj
  o tom, kdo do dálek letí.
To mraveniště porozechvěj!
  Úkol tvůj letět a pěti!

Pěj, ptáku, mravencům o kráse jar,
  pěj, ptáku, o kráse bouře!
Pěj, ptáku, radost a bolest a zmar,
  než zhyneš ve množství kouře!

Pěj, ptáku, o velkém hukotu vod,
jež všechny přetrhnou hráze!
Pěj, ptáku, na věži nachýlen hrot,
než tebe udusí saze!

Pěj o všem, co jsi měl v životě rád,
o květech, o plodném klasu!
Překotný, ptáku, je písně tvé spád,
jako bys neměl dost času — —

III.

Ruka tvá mdlá a zrak je vpadlý.
Opíráš se o zábradlí.
Srdce, jež právě prudce bilo,
pojednou se utišilo.
Písničku dole pasák si hvízdá,
že ptáci rádi se vracejí v hnízda,
mák rudý uvadá i chrpa vadne.
I slunce žhoucí žár umdlévá, chladne,
vybledne jas.
Před léty dvacíti vylétlí ptáci
padají, schřadají, v šíru se ztrácí
jejich hlas.

Ruka tvá mdlá je a zrak je vpadlý,
opíráš se o zábradlí,

a přece ještě v srdci vzdor.
Modravo vábí hor
zelená luka.

Oh, srdce, srdce, nestačila muka,
která jsi žilo?
Oh, duchu, duchu, ještě vábí dílo?
Vábí slavné ticho vůkol,
vábí úkol?
Vábí mne střechy,
pokryté mechy,
potoky, jež se vinou
olšinou kryty stinnou,
pěšiny v kraji,
jež v lesích zanikají?

Vábí mne ještě přísné hlasy
neznámých, krutých osudů?
Radostné hlasy a hlasy žalné.
A cesty bílé,
a cesty dálné,
kterými nikdy nepůjdu?

PÍSEŇ DLOUHÉ CESTY

Já viděl vichřice a deště,
já prošel cesty neschůdné.
Ó, pousměj se slunce ještě,
ó, pousměj se k sklonu dne!

Kvap zřel jsem vsí, shon dravý města
a marné, smutné samoty.
Než ke konci se schýlí cesta
okamžik zbav mé tesknoty!

Já viděl zločiny a hříchy,
já viděl lidi bezcitné.
Ó, slunce dej, ať úsměv tichý
v mém západu se zakmitne!

A jak tvá záře všecko změní,
krajiny smutné přetváří:
před západem ať smutek denní
ozlatí si mne, ozáří!

Ať všechno zkrásní: stromů listy,
jež zašumí mi nad hlavou.
Ať kalný proud je rázem čistý
a mraky s nebe odplavou...

Ať každý záhyb cesty zkrásní
a každý kámen cesty mé!
Ať hory v mlhách rázem zjasní,
rmut zmizí, který cítíme!

A zlobu, která syčí hadem — —,
(žel, zlými posléz nešťastní!)
tu zlobu zaplaš před západem,
mé šeré srdce rozjasni!

Ať srdce dobré je a vděčné
za úsměv, obraz, za něhu!
Až dojdu k cíli, k noci věčné
— odrazím klidně od břehu!

4

POLEDNE

V oparu mlžném zřel jsem hory mizet
a v jejich lesích země hranice.
V slunečním žáru zřel jsem pole sklízet,
rámě se zdvihat, kosu blýštit se.

A v slunci tomto vše, co dosud žil jsem,
tak jasné bylo a tak průhledné.
Utichl vítr. Duši ponořil jsem
v života svého dobré poledne.

Nad hlavou mou se rděly jeřabiny,
za mými zády skryto údolí.
Za mými zády jakés prohlubiny.
Zdvihni se, vane: bol už nebolí.

A je-li duše, která hoře cítí,
a v které smutek posléz vítězí:
neváhej, duše, v toto ticho jíti
a usednouti na mžik na mezi.

Z nás není nikdo, kdo se chvíli nelek,
před temnou ocitnuv se propastí.
Kde mizí detail, žije věčně celek.
Ó, nechtěj život proklít pro strasti!

Uvidíš, kterak mizí drobné domky
a velké hory v modrém oblaku.
Květ, křoví, strom ti poví nevědomky
o netušeném jakéms zázraku.

To není mdloba, která na tě padá.
Ty ještě půjdeš dále neznaven.
To vlastní, cizí mizí pouze zrada:
čím's otrávil, čím byl jsi otráven.

To nejsou ruce, jež se líně složí,
to není síla, jež se zlomila.
Toť poledne, jež život zdvojí, zmnoží,
toť svatá chvíle, trud jež omyla —

DVĚ PÍSNĚ K DRAMATU „ZMOUDŘENÍ DONA QUIJOTA“

I.

NEPORAŽENÝ

Ty věci naivní, ty věci směšné,
    jak krásné jsou!
A jak je krásný blud, když lze jím chápat.
jak krásná cesta, třeba lze jen tápat
    beze hvězd noční tmou!

A jak je krásný sen, jímž nitro hoří
    v mráz, sníh a led.
Nezhynem' v poušti, neutonem' v moři,
nás nepřesvědčí ani nepokoří
    šedivý svět.

Ty věci naivní, ty věci směšné...
    Ale jen vám.
Oh, neřeknete: „Zmoudřel. Přišel do let.“
Vždy bude něco těšit, něco bolet.
    Vždy něco dám.

A jestli poražen, tož nebudu přec k smutku
    mít příčinu.

A jestli padnu, padnu vždycky na štít.
Nebudu čelo nad svým bludem vraštit.
Jen zahynu.

II.

PORAŽENÝ

Zlomený oštěp Quijota.
Jak je to k smíchu!
Jak nepoplvat poraženou pýchu
kleslého milence života!

Tvé tělo marné, hubené
v arény kleslo písek.
Zní klekání teď z měst a vísek.
Všem, všemu život. Tobě ne.

Zlomený oštěp Quijota.
Jak tě to pálí, jak to zebe.
Neumíš, brachu, přežít sebe.
Taj nepochopils života!

CO MLUVÍ BYSTŘINA

Nelituj, nelituj přešlého svého času,
já také neželím svých uplynulých vln.
Nelituj, nelituj doznívajících hlasů!
Smrt také kouzlo má, když život byl ho pln.

Neb až ty zahyneš, až odumře tvá touha.
jak listí žloutnoucí, jež v cestu padá ti;
až zhyne modlitba, jež chvílemi se rouhá.
reptáním mrtvého já budu reptati.

Neb já tě viděla; tvé úsměvy jsem zřela,
krok jistý, klidný zrak, jenž kouzlo sníval jar —
a mladost příkrovem až těžkým prorážela,
a slovo neštěstí, to znělo jako zdar!

A já tě viděla: já viděla tvou bolest,
zrak tvůj jak propasti a tolik těžký krok.
Kdo přešel přes hory, klopýtl o ratolest
a každá hodina ti byla jako rok.

Tolik jsi poranil či tolik ranili tě?
Ty běda neříkal's, ty's říkal pouze dík.
A dítě doposud, byť časem smutné dítě,
byl jsi též bojovník a neopustil šik.

A já tě viděla a já tě měla ráda,
já, horská bystřina, již míval jsi rád.
Ve chvílích, zoufalost kdy do srdcí se vkrádá,
já k tobě volala: ó, nežel těžkých ztrát!

Nelituj, nelituj mladosti, které není,
nelituj, nelituj, že příliš prchá čas.
Tvé bouře, vzdory tvé a tvoje opojení
můj nese prudký proud a předá jiným zas.

A těžkým hukotem, jenž býval ti tak milý,
tím mocným hukotem až v dáli hynoucím.
já jiné opojím a jiným dodám síly,
a nedám zahynout tobě ni budoucím!

Neb ač jsem bystřina, já nejsem cizí lidem,
jich lásky miluji a miluji jich blud.
Poutníci, vyšedší kam's za nemožným klidem:
klid, vůbec přijde-li, jak bývá posléz krut!

V svém dravém soucitu já na balvany metám
své vlny pěnivé a tříštím vlastní proud —
Dobře-li nasloucháš mým rozrušeným větám,
tož všechny láska jsou, než ani jedna soud!

Až, bratře, zahyneš, tvá slova příštím předám,
kdos sedne na balvan a srdce zkonejší.

A přízvuk radostný on předá těžkým bědám,
na tebe lepší snad, jen tebe šťastnější!

Nelituj, nelituj, že štěstí to tvým není,
ty, jehož žití klidu pozbylo.
Víš, horská bystřina si toho nejvíc cení,
co tokem osudným se bilo, rozbilo.

III.

PŘED KATASTROFAMI

POHÁDKA ŠPATNĚ KONČÍCÍ

Je to tak stará pohádka,
znají ji malí i velcí!
Drží ji hudební doprovod
s pěknými kotrmelci.

Je to tak stará písnička,
zpívá ji na keři ptáček.
„Pro dobrou vůli musíme
jít do těch smiřovaček.

Jsou sice ve vládních předlohách
dost nepříjemné díry,
snad také past je tam nějaká —
nebudem kazimíry!

Přenechme Němcům nevděčnou
a záludnou tu roli.
Pro dobrou vůli musíme
jednat o čemkoli!“

Když píseň ptáčkovu uslyšel,
s respektem brouček ztichl.
A roli převzal nevděčnou
náš hloupý soused Michl.

A my jsme vesele skákali
a my se vesele smáli.
Radostí jsme až plakali:
„Ten si dal, ti si dali!“

Ale pak zrak jsme protřeli.
Hledíme na kraje šiřé.
Co se ti stalo, nebohý
německý kazimíre?

Německý kazimír civí dál
v teploučké té své skrejši.
A příští vládní návrhy
jsou nepřijatelnější.

Ale tím vším se nezmate
na našem keříku ptáček.
„Pro dobrou vůli musíme
zas do těch smiřovaček.

Nám vládní návrh na posměch.
Takové neznámé smíry.
By se kdos nemračil nad Čechem,
nebuďme kazimíry!“

A píseň ptáčkovu za moudrost
uznají po Čechách lehce.
Jenom ten Michl, hlupáček,
za boha zmoudřet nechce!

A my si vesele skáčeme
a my si ruce mneme.
Michle, ty Michle pitomý,
teď tebe dostaneme!

Pak přijde nové jednání.
Přes moudrost přefortelnou
je příští vládní předloha
docela nepřijatelnou.

Je to tak stará pohádka,
a konec stejný vždy zcela.
Čemu se divím, pouze to,
že nás už neomrzela!

DUMKA NOVOBYDŽOVSKÁ

Časy rychle plynou,
život rychle prchá.
Kdo byl včera Pámbu,
je dnes pouhá mrcha.

Havlíček však zpíval
věci hezčí mnohem.
Kdos byl včera mrcha,
jsi dnes pánembohem.

Nový Bydžov není
praposlední štace.
Šel tam doktor Schauer
plakat pro punktace.

Pro Dr. F. L. Riegra
a pro jeho dílo.
Nemělo se zkazit,
co se překazilo.

Mohli jsme být šťastni,
mohli sedět v suchu,
mohli sobě výskat:
„Ichu, ichuchuchu!“

V běl se neomyješ,
inkoustový negře,
viny nezakryješ,
ó Julie Grégře!

Ó Julie Grégře
a vy všichni druzí,
co jste zavinili
příkoří a hrůzy!

Vzbouřili jste srdce,
pomátli jste hlavy,
přivedli jste na nás
výjimečné stavy.

Příliš drsně sluchu
zněla vaše struna.
Zlobili jste Vídeň,
zlobili jste Thuna!

Srdce uklidní se,
vyjasní se hlava.
Ten, kdo kdysi reptal,
dávno nenadává!

Co nám vadívalo,
dnes nás skoro svádí.
Thuna nezlobíme,
Vídeň máme rádi!

Také Thun se změnil,
není, čím byl kdysi.
Neposílá na věž,
pošle do komisí!

Český národ volně
protahuje oudy.
Kde je subkomitét,
k čemu náhlé soudy?

Český národ pro smír
všecek zanícený.
Radují se muži,
radují se ženy.

Český národ hledí
na ten mumraj pestrý.
Radují se bratři,
radují se sestry!

Český národ hledí
na to všechno smetí.
Radují se velcí,
radují se děti!

Přejdou marné sváry
spor náš zajde kletý.
Povolit jsme měli
před dvacíti lety!

Napraviti nutno
minulosti vinu.
Co tvůj otec nedal,
za něho dáš, synu!

A dáš dvakrát tolik.
Je to tuze prosté.
Za dvacet let úrok
přiměřeně roste!

Ó Julie Grégře
a vy všichni druzí,
zplodili jste zmetka
praohyzdné hrůzy!

Doktor Schauer ví to,
praví skoro plačky:
„Za punktace špatné
horší smiřovačky!“

Bodá výtka, bodá
jako ostří jehly.
„Za starého Riegra
Fořty dnes a Švehly!“

Také svatý hřeší,
člověk bytost křehká!
Ale tobě, Grégře,
není země lehká!

ZAHUČALY HORY

Zahučaly hory
zahučaly lesy!
Česká oposice,
oposice, kde jsi?

Schladily tě mrazy?
Zkazily tě svody?
Nebo odnesly tě
dravé jarní vody?

Před volbami řeči
slýchali jsme pěkné:
„Volte svorně kartel,
to se Vídeň lekne!“

Ty třináctý červne
už se vracíš zase.
Kartel volen svorně.
Vídeň nelekla se.

Nebouří se v Čechách,
ani nezareptá.
Nemluví se v Čechách.
U nás se jen šeptá!

Udeřil by Vašek
v cizí chamraď prudce
Ale od kartelu
má prý revma v ruce!

Přišlápl by Honza
hmyz, jenž běhá doma.
Ale od kartelu
jeho noha chromá.

Nepřátelský systém
rozdrtil by hravě.
Ale od kartelu
má prý švába v hlavě!

Ještě se ten kámen
ve vodě obrátí.
Co vzal kartel lidu,
nikdy nenavrátí!

TEN VÍTR

Pěl hloupý Honza, muž ten sladké kaše,
a k tomu hrál:
„Do hrdel, statků chráním právo naše,
klet, kdo je bral.
Ponurý list já vpíšu v dějin knihu
a zkruším ruce proklaté.
— Ten vítr, který vane sem k nám z jihu
mne ještě pomate.“

Pěl hloupý Honza, muž dobrého piva,
a chmuřil líc.
„Mně nad vše drahá věc je spravedlivá,
než pivo víc!
Zdražení jeho nesnesu já klidně.
Hloupého Honzu poznáte.
— Ten vítr, který vane sem k nám z Vídně,
mne ještě pomate!“

Nějaké ruce sáhly v zemi naši
bez mnoha slov.
„Jím — hloupý Honza — dále sladkou kaši,
než dojím, shov!
Protesty zrobím potom neslýchané,
protesty strakamakaté.
— Ten vítr, který sem k nám z Vídně vane,
mne ještě pomate!“

Po Čechách rušno, po Čechách je živo
    Kdo spravedlivý hněv dnes necítí?
Komise vládní, k tomu dražší pivo.
    Z Honzy je Hamlet: Pít či nepíti?
Napij se, Honzo! Upij v hlavě brouka!
    Krejcárek, to nic nedělá!
— Ten chladný vítr, který z Vídně fouká,
    zmát' tě už docela!

PO ČECHÁCH PLÁČ A TESKNOTA ...

Po Čechách pláč a tesknota.
Umřela chudák jednota.

Nemohla dávno na nohy.
Branné ji dobily předlohy.

Nad mrtvou v bílém rubáši
se smutné řeči pronáší.

„Škoda jí, toho poupěte!"
„Nebylo lepší na světě!"

„Ctnost, jakou zřídka viděti!"
„Neublížila kuřeti!"

Tak smutni pro ni nebuďte,
proč odešla, se netruďte.

Neb pravda to, ač nemilá:
Ta mrtvá nikdy nežila.

STATUS QUO

I.

Toť pohádka, jíž naslouchaly děti
za říjnového večera.
Ji diplomati znali vyprávěti,
a čouhala z ní příšera.

Obrazy smutné přicházely z dálky,
obrazy pestré, mihavé;
na obzoru se rýsovaly války,
světové války krvavé.

Status quo název pohádky byl oné,
jež páchla vůní hřbitova.
Svět otřásá se a svět v krvi tone,
však status quo se zachová.

Vlas nezkřiví se na sultána hlavě,
píď půdy vzít mu nedají.
Vichřice bouří v ponuré své slávě.
Než status quo se uhájí.

Toť pohádka, již znali vyprávěti
rty diplomatů zkušené.
Toť pohádka, jíž naslouchaly děti
bázlivě vzrušené.

II.

Kde pohádka? Kde vypravovač její?
Kam odešel v ten listopadu chlad?
Kde smáli se, tam dnes se uklánějí
při prostém slově Lozengrad.

Kde pohádka? Kde řinčející zbraně?
Kde vyhrůžný a příkrý tón?
Kde články, v nichž se malí drtí maně?
A status quo —? Je marný shon.

Rozvanul vítr pošetilou báji,
jež všem je směšna po krátku.
A diplomati teď se namáhají
vymyslit novou pohádku.

III.

A zem' je krásná. S t a t u s q u o j e p r o n i.
Nezmizí, jako všechno tu.
A zem' je krásná. Jenom hlavu kloní.
Ni k smrti, ani k životu.

A zem' je krásná. Vše by mohla míti.
Výše i tůně bezedné.
Jas neustálý. Hrdé slavné žití.
Než ona ruky nezvedne.

Národy rostou. Říše, ty se tvoří,
a říše, ty se rozpadnou.
A zem' je krásná, třeba v cizím moři
a s letargií záhadnou.

Zem' krásná je. A pohádky jí sluší,
jež všude jinde odbyli.
Status quo, heslo malé malých duší.
a politika z idyly . . .

A ve dnech, kdy vše víří a se mění,
a rozvraty zřít dokola,
volají všichni po sebeurčení,
jen dobrá zem' ta nevolá — —

Zem' jediná, jež nevybočí z klidu,
kde status quo se nezviklá.
Ten status quo, jenž značí hanbu, bídu,
jíž země, běda, přivykla.

HOŘKÉ SLOKY

Meč proti útisku tasiti,
podati trpícímu ruku,
ponižované spasiti,
ukončit staletou muku,
dát život hrdinně obětí.
že skloní hlavu i dálka,
smrtí vlast zachránit roběti:
oh, válka, krásná válka!

Meč ale tasiti o kořist
ve vzteku šíleném, tupém,
poskvrnit prapor, jenž byl čist,
trofeje učinit lupem. —
Nelekati se zločinů,
nad nimiž budoucnost zalká,
řezníky učinit z hrdinů:
oh, válka, hnusná válka!

SEN NOCI ŘÍJNOVÉ

Příroda smutná, jako my,
poletují kol fantomy,
fantomy nocí, mlhy, snu.
Na vůně myslíš dávných dnů.
na dobu květu, rozpuku.
A sen tě vede za ruku.
Přes širé jdete planiny,
přes močály a bažiny
a přes hor pyšné temeno.
Mlhami všechno zastřeno.
Mlhami kryta celá zem',
mlhy jdou myšlenkou i snem.
Chvílemi v tichu slyšet tón:
chraplavě zazní gramofon,
do sféry noci, tmy a běd
přináší valčík z operet.
A sen tě vede. Zakývne
zdaleka světlo podivné,
zakývne z dálky bludička.
A už tě obraz zahýčká:
Sirénu zříš co obludu.
Bonhomní město bez studu.
Ohromné a přece necelé.
Kruté jak všechno zbabělé.
Bez včerejška a paměti,
bez zítřka, jenž se rozletí.

A sen tě vede městem tím,
hlučícím, rušným, hýřícím.
A kde se vzal, palác se vzal:
poradní vidět náhle sál.
V něm lidé jsou a jsou jak stín,
stínem je slovo, stínem čin.
Pohnou se, ale bez hlesu.
Otřesou se a bez děsu.
Usmívají se bez smíchu.
Vše podivně tak potichu.
A jenom sen a jenom sen
oživí tobě obraz ten,
a jenom sen ti napoví,
co výjev značí stínový.

P r v ý   m u ž

Mé smiřovačky! Každý kamínek,
na který pad' jsem, pln je vzpomínek.
Mé smiřovačky! Vím to, slzy roně,
já všecko možné učinil jsem pro ně
a všecko ještě pro ně učiním.
Jsouť pro můj národ blahem jediným.
Já předu, předu, předu přejemně.

(náhle vzrušen objevením se Hohenburgerovým)

Obhroublý muži! Odstup ode mne!
Mé srdce náhle tolik truchlivo.
Tvé hrubé ruce zničí předivo!

Jiný muž

Doktore, dlouhou mluvíte už dobu!
Než my jsme přišli sepsat obžalobu.

Prvý muž

Tak krásně šlo to, ruka byla v ruce.

(prudce k Hohenburgerovi)

Ne císařský muž, muž jsi revoluce!
Pryč s lotrasem, jenž škůdcem mého díla!
Poslední tvoje chvíle udeřila.
Jsme syti tebe, znaveni tvou zlobou!

Jiný muž

Souhlasí doktor tedy s obžalobou?

Prvý muž

Oh, ano, ano! Muž ten bouří vášně.
A nechápe, že doba vážná strašně.
Jak cestu správnou vůbec možno najít',
když šlape zákon, který měl by hájit?
když právo jím je zpupně pohozeno?
Ó, křivdo, Hohenburger je tvé jméno.

Jiný muž

Pan doktor tedy soudí —?

Prvý muž

Legraci
ze sebe dělat už si nenecháme,
kus hrdosti my, chvála Bohu. máme
podáme rázně
interpelaci!
Snad Hohenburger laskavě nám poví,
že jeho výnos smysl má kýs' nový,
o kterém se nám nechce ani zdát,
ba, který neznal ani Fremdenblatt,
snad ještě jednou vyloží nám,
ne na nás mířil, někam jinam.
Snad Stürgkh to řekne, ne-li on,
pro názor náš snad najde vřelý tón,
tón, který polahodí všem,
vždyť podle mého náhledu
řeč ministerských předsedů
se nesetkává s příkrým odporem.
A protož, kdo je Čech, ne zrádce
na Hohenburgra! V boj!
Kujeme skvělou zbroj!
Naše heslo: Interpelace.

Ozvěna

Kdo je Čech, ne zrádce.

J i n á

Interpelace.

T ř e t í

Smysl nový.

Č t v r t á

Vřelý tón.

P á t á

Stürgkh to poví,
ne-li on!

V š e c h n y o z v ě n y

Bojujme jen, bojujme,
mužně interpelujme!

P ř e d s e d a

Že shodli jste se, vítám, páni, tuze!
Ukončena schůze!

* *
*

Příroda smutná jako my,
poletují kol fantomy.
Fantomy děsí mnoho dní.
Na jaro myslíš národní,
na dobu květu, rozpuku.
A sen tě vede za ruku.
Sál tmavý je, a poznovu
mizeti vidíš budovu,
ulice mizí, město též.
A za Vídní se ocitneš.
Sirénu necháš, obludu,
bonhomní město bez studu
a po horách a po pláni
sen s tebou v závod uhání.
Mlhami všecko zastřeno,
mlhami všecko tlumeno,
jen časem zazní v tichu tón.
Chraplavě zvučí gramofon,
jenž nezardí se, opáče
řeč vervnou bratra Klofáče.
Letíme noci mlhami.
A Praha leží před námi.
Kdys' smutek jakýs' tragický
ji zahaloval na vždycky.
Dnes její smutky dozněly
ve vulgaritě veselí.
Občané meditující
dlí v zakouřené pivnici
a opakují: „Jižní brat.“

A připijí si: „Lozengrad.“
Svým neodbytným veden snem,
smích z daleka až slyším sem,
přes hory, lesy, nížiny,
přes močály a bažiny,
smích, přípitky jenž překoná,
Hohenburgra, ne Gerona.
Občané meditující
dlí v zakouřené pivnici,
na mapě sledují válečné děje.

A Hohenburger směje se a směje!

6

UKOLÉBAVKA

Hajej, hajej, hajej,
utahanče malej,
dřímej klidně, sladce,
česká delegace.

Co se děje v světě,
to nás sotva splete
mezi chválou, hanou
stojíme tu stranou.

Sympatie! Ale
jít se nesmí dále!
Rozum schválí chladný
výdaj mimořádný.

Řeči, ano, řeči.
Pak vzít do zaječí.
Hovět chceme klidni
Bělehradu, Vídni!

Miliony k boji,
jenž se na vás strojí.
Stotisíce s tíží
Červenému kříži!

Hajej, hajej, hajej
utahanče malej,
dřímej klidně, sladce,
česká delegace.

Hajej, dřímej, usni.
Ve snu nejsme hnusní.
V snu se tomu říká
česká politika.

EVROPSKÉ PANOPTIKUM

Svěř dobrému se průvodci!
Zde koncertují velmoci.
Ač koncertují noc a den,
přec nikdo není spokojen.
Ba, řadu máme výtek zlých:
pln koncert tónů falešných.
Též souhra kulhá znatelně,
ledakdo hraje fortelně.
V poslední době na všecky
působil buben turecký —
Pod jeho vlivem nástroje
jsou naladěny do boje.
Zní fortissimo, vzruch a vír — —

Zde evropských viz zmírat mír!
Žije a zase nežije,
umírá a zase zdravý je.
Když umíráček zvoní mu,
zdraví se těší lepšímu.
Než běda, až se uzdraví!
Zde za sklem vidíš: churaví.
Co chvíli doktor přijde sem;
ohledá puls a mizí něm
a právě že nic neříká,
bursovní z toho panika!

Zde chlapík vypasených líček,
toť moderní náš bumbrlíček.
Parádní číslo! Žádný klam!
Od dětství dělá: ham, ham, ham!
Parádní číslo! Levný vstup!
Žaludek vzácný jako chrup!
Funguje všecko výborně.
Přistupte, ale pozorně!
I odvážlivce z publika
rád bumbrlíček polyká!

Zde hloupý Honza z pohádky.
Zná pěkně chodit pozpátky,
zná hlasy zvěře, ptáky zná,
jen v lidech, v těch se nevyzná.
Bije se, kde se nechce bít,
klidný je, kde ho pálí klid,
pracuje, ale za dření
Honzovi zle se odmění.
A ač je velký šibal král,
Honza je Honza, dře se dál.

Za hloupým Honzou se tu stkví
to nejnovější knížectví.
Diváků budí strach a děs
za houštím statný hrdlořez,
jenž v zájmu vědy páře břich.
Ten zájem šlechtí v dobách zlých.
Evropa má tak měkký cit:
hrdlořez musí volný být!

Ve vitrině té budí strach
Schwartz, který vynalezl prach.
Ne že by sám tak strašný byl,
než našel špatnou kratochvíl.
Zjev závažný je přes to on,
do koncertu vnes' nový tón.
Ten v panoptiku chybí, žel,
kdo by byl prachy vynašel!

Je v tomto koutě k smrti klid.
Zde umřel v Pánu blahobyt.
Zlá prázdná kapsa, to ví Bůh
než hůře, když je ještě dluh.
Na dluhy s hezkou řádkou nul
nebohý mrtvý zahynul.
Z vitriny civí tich a něm
v tom panoptiku evropském.
ač mrtev zdá se, dumy tká,
jak věčná lidí výčitka.
A divák nad mrtvým, jenž kles',
maně si sahá do kapes,
ač všichni znají pravdu zlou:
V těch kapsách nic už nenajdou!

PÍSNIČKA O DISPOSIČNÍM FONDU

Vyšel lvíček na poušť
a řval řevem lvím:
Ty protější lvíčku,
něco na tě vím.
Debata to pouliční,
co prý ten fond disposiční.
    Hola, hola hej!
    Řvi a nemeškej!

Protější ten lvíček,
na lva děsně řval.
Já vím také něco:
že ty a tak dál.
Vrabec na střeše to zpívá,
že je věc to kormutlivá.
    Hola, hola hej.
    Lvíčku, pozor dej!

Mlčí lvíček, mlčí
jeho soupeř též.
Ale přišel třetí,
než se naděješ.
Mne to téma tuze baví.
Řvete pěkně, lvíčkům praví.
    Hola, hola, hej!
    Recte celý děj!

Mlčí lvíček; že prý
má dnes slabý hlas.
Že prý jednou zařve,
až však přijde čas.
Na datu prý málo sejde.
Co jde zítra, dneska nejde.
Hola, hola, hej!
Trpělivost měj!

Třetí lvíček šimrá
oba lvíčky dál,
až ten jeden lvíček
zcela tiše řval:
Povězte nám, co s Dnem bylo,
co se z Vídně zaplatilo!
Hola, hola, hej,
brachu, vyprávěj!

Ten protější lvíček
počal děsně řvát.
Krev se ve mně vaří,
budu trhat, rvát.
Když ty řveš, řvát také budu.
Bude ti to pro ostudu.
Hola, hola, hej!
jen se zpovídej!

Tluče bubeníček,
tluče na buben.
A volá ministry:
Hoši, z přítmí ven!
Ptali se nás v listech ondy
na ty disposiční fondy.
    Hola, hola, hej!
    Nikdo nemeškej!

Ale Excelence
nejdou z přítmí ven.
Že prý někdo dělal
si z nich dobrý den.
Něžné ministerské city
zaplaší i deficity.
    Hola, hola, hej!
    Věř, nebo se směj!

Deficit je zvíře,
které umí žrát.
Žere, žere, žere
ministerský plat.
Svírá pány jako kleště
a chce ještě, ještě, ještě.
    Hola, hola, hej!
    Platit nemeškej!

Jako mourovatí
(třeba kysele!)
tři ministři platí
za své přátele.
Ach, co láska nedokáže!
Praskla na to celá gáže!
    Hola, hola, hej!
    Dej, ministře, dej!

Obětavost tuto
lid zří udiven.
Kdo si tedy dělal
dobrý den a Den?
Kdo co dostal, kdo co vrátil?
Kdo co platil, čím to platil?
    Hola, hola, hej!
    Veselý to rej!

Co to na nás leze,
třeba pomalu?
Jaká je to vůně
spodních kanálů?
Co to bude, lidé zlatí?
Lvíček přec jen neměl řváti
    neboť teď, ví Bůh —
    všude smrad a puch!

KONKURS

Kdož boží bojovníci jste,
sloupy a podpora státu,
sdělení důvěrné poslyšte
slavného sekretariátu.

My, strana svobodomyslná,
po zralém uvážení,
že velkých mužů dosti je,
ministrů dost však není;

že spravedlivo rozdělit
uznání zlatá zrnka,
že náměstí má Zenker mít,
když náměstí má Trnka;

konkurs jsme ihned vypsali,
všem věrným spěli říci:
kde máte v Čechách pro Zenkra
náměstí k disposici?

Pro krátkou lhůtu k účasti
náš konkurs musil ztrácet.
Přes to je konkurujících
měst stosedmadvacet.

Čtyřicet z nich se nabízí
— až k slzám tklivé jest to! —
že změní jméno zděděné
hned na „Zenkrovo město“.

Tři na „Zenkrovu Týnici“,
na „Zenkrův Kostelec“ dvě též.
Též „Hradec Zenkrův“ nabídnut.
Ne, vděčnost není veteš!

Tak „Zenkrov“, houf „Dvorů Zenkrových“,
„Zenkrovy Lhoty“ čtyři.
Excelenci to dojalo,
že se až skromně pýří.

„Od dneška věru nenechám
na Češích ani skvrnku.
Než tolik přijmout nelze mi
už pro kolegu Trnku!“

My ovšem vyloučili jsme
oferty, hodné hany.
Neprojevili ochotu
připlatit na fond strany.

Na štěstí dvanáct pouze jich.
Sto patnáct dobrých zbývá.
Než Excelence, kterou čest
ta těší spravedlivá,

odmítá volit: Náhoda
má prý též roli tvůrčí.
Náměstí, které město dá,
ne Zenker, los prý určí.

My, strana svobodomyslná,
hovíce tomuto přání,
nejvyšší vůli provésti
jsme pevně odhodláni.

Tažení bude zítra už,
sirotek, ten už čeká.
Zítra se, drazí, rozhodne,
kde je ta česká Mekka,

na kterou budou Čechy zřít
pokorným, uctivým hledem.
— — Tažení budou účastna
jen města, plativší předem!

DVĚ NÁVŠTĚVY

I.

NA RADNICI

Host přepodivný kráčel po schodišti
přicházející z přešlých století
a přece jdoucí ještě v dobu příští.
Stín, který nutí živé mlčeti.

Bezděčně se mu otvírala brána.
Bezděčně hlava všech se sklonila.
Tvář vážná, bledá, tvář to Mistra Jana,
se v zasedací síni zjevila!

„Přeslavné panstvo, starší pražské obce,
promiňte, stín že k vám se osmělí.
Neležím v dómu, ani v slavné hrobce.
Jsou rozmetány moje popely.

Dbá sluch vás živých málo řečí stínu,
když zlatý peníz při ní necinká.
Do radnice se nesměle jen šinu
tak jako nepříjemná vzpomínka.

My mrtví příliš nevhod chodíváme
rušiti živých pohodlný sen.
A dobře vím, že v kalendáři máme
každý svůj den a jen svůj den.

V ten den my smíme jíti mezi živé
o vzpomínky se hlásit, o věnce.
Uznávám, což je také spravedlivé:
den můj až šestého je července.

Než starší obce, moudří konšelové,
že rychle mizí sláva, pomněte!
Po hvězdách zbledlých září hvězdy nové,
tak jako já kdys stínem budete.

Tož, žádám-li vás skromně o slyšení,
stín-li se mísí v spory pozemské,
vyhovte! Nechci mnoho: okamžení!
Kazatel prosí z kaple betlémské.

Zvěst došla mne, že uvažovali jste,
rozšafně že jste, vážně jednali.
Chci, aby bylo svědomí mé čisté
k tomu, jejž kdysi svatým nazvali.

Po mrtvých otcích synové vy živí,
odvěký jejich nevedete boj.
A požadavek je to spravedlivý,
váš svatý by měl svatý ohňostroj!

Po dobrém právu každý chce mít svoje.
Tož dbejte hlasu, třeba mrtvého.
Husovi není třeba ohňostroje,
čím svatý váš však bude bez něho?

A vy tu věčně na rozcestí dlíte,
s podivně nejistýma očima.
V betlémskou kapli chvíli nahlížíte,
a upřete zrak hned pak do Říma.

Nedbejte mne a dle své pravdy suďte,
svědomí svého jen se otažte.
Čímkoli buďte, ale něčím buďte!
Slávu a hanbu stejně nevažte!

Konšelé moudří, starší na radnici,
uvažte klidně, vážně slovo to!
— Stařence, otep davší na hranici,
já neřek' víc než „Svatá prostoto!"

A nebojte se; každému cos patří.
Lež pomine a pravda zůstává,
krajané milí, mluvou moji bratři:
jediná jen mne děsí obava:

Táž ruka, která pro Řím dnes se zvedá,
táž ústa, která hájí divný kus,
že zítra zaprou zase čin svůj. Běda!
Táž ústa řeknou: Velký Mistr Hus!

Toho se bojím; to mne pozalekne.
Dnů těchto nosím velké břemeno.
Konšelé moudří, slyšte prosby pěkné:
mně nesahejte, prosím, na jméno!

Nepozdvihujte římské ruce pro mne!
Nepozdvihujte pro mne římský hlas!
Přání mé prosté, přání mé je skromné:
Mne nevzpomeňte! O to prosím vás!“

Host prapodivný jako dým se ztratil.
Jak zařezáni byli konšelé.
Host prapodivný už se nenavrátil
do zasedací síně setmělé.

Host cizí a přec známé rysy hlavy,
je gesto známé, znám ten cizí kroj.
Purkmistr zívne. Pan purkmistr praví:
„Hlasovat, páni. Bude ohňostroj?“

II.

V REDAKCI „NÁRODNÍCH LISTŮ“.

Pomalu
chorý pán v slunečním kráčí úpalu.
Zjev jeho známý vám připadá,
ten výraz očí, ty tváře rysy!
Čítávali jsme za mlada
Nerudovy Sebrané spisy.
Vous, oči, postoj, hlavy sklon!
Je to on.

Ale když je mrtev třiadvacet let,
proč chce se navracet?

Náměstí živé, shon, šum a ruch.
Jde tiše. Vždyť je duch.
Zástupem kráčí; ale dav
přechází, nepoznav.
Vlna se převalí prudká a živá.
A básník osamněl. Vždycky tak bývá.

Nyní však zahnul, stále mlčící
v Marianskou ulici.
Tam, kam kdys chodíval před mnohým rokem,
těžkým jde krokem.
Ale co chce v těch dobách zlých
Neruda v „Národních"?

Vy, který spal jste třiadvacet let,
vracíte se v jiný svět.
Mnoho se lety mění.
Co bylo, není.
Plyne voda.
Není mnohého a mnohého je škoda.
Domy se přestaví, setřou se hrany.
Reorganisují se strany.
Neuzříte, co jste vídal kdys.
Odešel Čech, a přišel Sís.

Host po schodech však dále šel,
varovného hlasu neslyšel.

Postavy neznámé tu vidí
cizích lidí.
Hemží se, kvapí, nepoznají.
Čilí se zdají.

Na pouti této bludné
slyšet z dálky hlučný smích.
K. M. Čapek (Ichichichich!)
feuilleton hněte, smíchy až rudne.
Esprit je časem renitentní,
byť popisoval dámy transparentní.
Ale Čapek (autorů to kletba!)
nedbá.
Říká si jen: Čapku, mluv!
Ty jsi dědic Nerudův!

Neruda hlavou zavrtí:
„Proklatý škrabák!
Toť silný tabák
čtvrt soletí po smrti!"
Neslyšně přechází, neslyšně kleje;
Čapek se hlučně směje.

Ale host dál šel cestou rovnou,
až stanul před knihovnou.
Neslyšně kostnatou ruku zvedal.
Zamyšlen chvíli zůstane
nad knihou vlastní.

7*

Čte v své básni:
„Klam, v národech že láska vře.
Had hada-li nepozře,
drakem se nestane.“

Z dálky slyšet: „Čapku, mluv!“
Zblízka visí portret Kramářův.
Portret se dívá s nebeských výší
na kohos z těch, co veršíky píší.
Nyní host našel knihu pravou.
Kyne hlavou.

Ohlédne se, péro chopí,
v kalamáři stopí.
V oka mihu
rozevře knihu.

Hrd
verš tam energicky škrt.
Byl to verš jediný, jediná věta.
„Chtěl bych být s vámi do skonání světa!“

NESMIŘITELNÝ ZPĚV JARNÍ

I.

Auto, jež fičí, tramvaj, která zvoní,
v regálech listy, folianty novin.
A skříně, utlačené od tiskovin.
A všechny věci stejné jako loni.

Požitek marně promenádou honí
života tempo rušné, překotné.
Přespříliš vše je gramotné.
A všechny věci prolhané jak v loni.

V kavárně hlava k hlavičce se kloní.
Nalezly právě nový směr?
Po otcích, matkách, humbug synů, dcer.
A všechny věci prolhané jak v loni.

II.

Kde jsi, ó člověče, který jsi snobismu ušel?
Kde jsi, ó člověče, s věcmi, jež opravdu silné?
Úsměve, který by nehyzdil, který by slušel:
slyšel bych rád dneska příběhy kratochvilné.

Ne příběh udýchaný a astmatický,
ne kupu nemožných, beztvarých, rozplizlých básní.

Úsměve čekaný, radostný, bolný, leč lidský:
slyšel bych srdce rád, které má ještě tep vlastní.

Kdyby se našel kdes Mesiáš, čekaný všude,
snad bys mu naslouchal. A možná pověděl bys mu,
že snob byl, že snob je, snob v světě na věky bude,
a dnes jen náhodou mluví o futurismu.

Mesiáš jistě však změřil by tebe tak němě,
že v prostřed věty bys ustal v neklidném strachu.
A on by očima zeptal se: „Bláznivý brachu,
chceš říkat věci, jež staré jsou tak jako země?“

III.

Příbuzenstvo S. K. Neumanna a jeho knih,
vrabci, strnadi, kosi:
o tichou soustrast prosí
chodec dobré vůle v pražských ulicích.

Vám se to vesele štěbetá, cvrliká a píská.
Ale vy vrabci, strnadi a kosi,
v ulici Letohradské kdosi
ty silné věci vidí příliš zblízka!

Vidí verbíře jako rekruty,
vidí kokardy a uniformy.
Vidí výjimky a normy,
vidí celý život sepsutý.

Na jaře obzvláště básníci lámou si hnáty.
Protrhávají se povodní hráze.
Prorokem není nikdo v Praze,
a slyším přespříliš elektrické ty dráty.

A také, bohužel, vidím vlastníma očima drát,
kterým se pohybují pimprlata.
Kde srdce hledal jsi, nacpána vata.
Panáčkové, neumíte hrát!

A proto, že pimprlata hrají jak zmoklé slepice,
neutěšeno nějak v naší české vlasti.
V Letohradské ulici sedím jako v pasti.
Kéž by babka za muškátem pohlížela na nás velice!

Když do číše plné padnou ještě dvě tři kapky,
zprotiví se nám všechna papouškovaná jména.
A nemá více smyslu pohled zvědavé babky
nežli kniha veršů Verhaerena?

Nebudu lámat si hlavu mezi listy zelenými a květy.
Přiznej se k zločinu, netvore!
Nebudeš skandovat: F. T. Marinetti.
A též ne Rabindranath Tagore.

IV.

Vrabci, strnadi a kosi
za rána k povyku ochotní!

Z Letohradské, třináct, táže se vás kdosi:
jste také příliš gramotní?

Zda máte z života radost a bolest pravou?
Milujete světlo, nenávidíte šero?
Nebo jen slyšíte dráty nad naší hlavou
a vidíte linek devatero?

Nenaslouchám rád té drátů hudbě,
nenaslouchám rád tomu, co nesou.
Mluvíce do dálky bídné, nelidské sudbě,
poslové tito se sami tak zbaběle třesou.

A malou naději v jejich zítřky kladu.
Zda lepší zítra budem?
Snad se ty dráty samy chví studem,
oznamujíce nějakou zradu.

A snad v tom chvění nejistá je žalost.
Snad že i samy cítí,
jak smutno je žíti,
když strop je nízký a když vše je malost.

Ale ty dráty jsou zotročené:
mluví, třeba se chvěly,
ježto jim poroučeli
a svědomitě opakují poručené.

Kdežto vy druhové, ptáci,
mnohem více o nás víte.
Zda tam vy dohlížíte,
kde obzor před vámi se ztrácí?

Vrabec neletí vysoko, skřivan výše.
Co vidí skřivan?
Proč je tak rozezpíván?
Snad že na něho jiný větřík dýše?

Ptactvo vy veselé, družino živá,
vládci té jarní zeleně.
Nechci k vám mluvit učeně.
Pták má své hrdlo a, jak umí, zpívá.

A já, v zápasu s dubnovým vichrem, pták bouřlivák,
zavolati chtěl bych do tohoto jara.
Z prvých jarních dešťů stoupá pára.
Prvých jarních bouří blesky vidí zrak.

Nebude to píseň nesmrtelná:
zhyne, jako všechno živé hyne,
uplyne, jak všechno živé plyne.
Bude to však píseň jasně nesmiřitelná.

Volám bouřliváky, volám svoji rotu.
Nechme Marinettiho a Rabindranatha.

Nezdobu za humny dělá pantáta.
Do tolika smírných písní hoďme disharmonickou notu!

Nechte zpívat dráty! Pojďme bít se, chlapci!
Slyším-li to dobře, radí nám to v dobách zlých
společníci S. K. Neumanna a jeho knih,
strnadi, kosi a vrabci!

ČERNÝ TÝDEN

I.

Dav nedočkavý, dravý, mnohohlavý
se tísnil v průjezdě a debatoval.
Chvílemi prudká udeřila vlna:
několik mladých, rozjařených lidí
na výkladní sklo těla přitlačilo
a s chechtotem dál razilo si cestu.
Slyšel jsi vtipy, jak je večer chrlí
ta velkoměstská poblácená dlažba,
viděl jsi úsměv, kterým usmívá se
blaseovaná, zcyničtělá duše.
Dav hnul se náhle; kterýs obchodníček
vydání zvláštní vítězně si nesl,
je prodávaje za zvýšenou cenu.
Dychtivě steré ruce zvedaly se,
by zmocnily se prvých exemplářů
a obchodníček krejcárky své sbíral.
„Obchod je obchod," řekl s pochopením
muž ramenatý, který také koupil.
A pochopils, co tobě bylo ranou,
tak těžkou ranou, že se léta cítí,
že sensací jen pro tisíce jiných
je jenom možnost zisku obchodníčka,
sensace s kursem, určovaným chvílí.
„Obchod je obchod" — — Hanba, všech nás hanba,

je možnost zisku; zrada možnost zisku.
A podlost též je pouze možnost zisku.
Obchod je obchod. Jako na dračku jde
vydání zvláštní. Rozchází se zástup
uklidněn jaksi. Večeře líp chutná,
když sensací je zrady opepřena.

II.

Jak je možno, že se lidé smějí
lhostejným smíchem, jímž se smávali?
Jak je to možno, že se procházejí,
jako se procházívali?

Jak možno je, že nezalknem se studem
lhostejně polemisujíce?
Jak je to možno, že my za dne půjdem
v slunečním světle opět v ulice?

III.

Březnové paprsky budily
ze sna vše zchladlé a spící.
Bez mraků byla obloha,
modravé bylo nebe.

A vlažným vzduchem znělo to
tak jako jásavý výkřik,

tak jako bití křídloma
připlouvajících ptáků.

A vlažným vzduchem voněla
tušená příští vůně,
živote, věčný živote!
Země, ó krásná země!

Bál jsem se hledět v tento jas,
bál jsem se zahledět v slunce.
Bál jsem se hledět v lidský zrak,
abych v něm nečetl hanbu!

IV.

Představil jsem si, že kdes samoten
snad někdo zachmuřený medituje.
Představil jsem si, že snad hovoří
k jarnímu větru, který v tvář mu duje:

„Ne ten a ten, ne tak a tak,
ne oslnivý, a ne vábný zjev,
jen lidí pár, již příma hledí v zrak,
jen rukou pár, jež čistily by chlév.

Ne ten a ten, ne dravý příval slov,
ne pathos, jenž se umí v prsa bít,
jen lidí pár, již proto k předu jdou,
protože prostě nutno takto jít.

Ne duchaplný, paradoxní vzhled,
jenž nebe s peklem a lež s pravdou smíří.
Ne velmi vtipné: dvakrát dvě je pět,
jen suché, prosté: dvakrát dvě jsou čtyři!

Ne sofismata a ne floskule,
jež ničím dnes, když byly včera vším,
jen lidí pár, jichž mluví ruky stisk:
Nezradil jsem a nikdy nezradím — —

V.

Představil jsem si, že kdes samoten
snad někdo zachmuřený medituje.
Představil jsem si, že snad hovoří
k jarnímu větru, který v tvář mu duje,

k blátu, jež stříká výše se všech cest,
k zemi, jež je tím vlahým deštem měkká.
Představil jsem si, že muž někde jest,
a tento muž že hledí, slyší, čeká.

Čeká a čeká. Zda se dočeká?
Přichází soumrak. Bude noc ta hvězdná?
Je důvěřivé srdce člověka
a nejvíc věří jarním vanům března.

IV.

V BOUŘI

S TOU PÍSNÍ NA RTECH ...

S tou písní na rtech šel jsem životem,
s tou písní na rtech a v té písni cele.
Hrát Tartuffy ctnost viděl jsem
a krátkozraké hráti spasitele.
Bouřil se leckdo, leckdo zmdlel,
než já jsem šel
s tou písní na rtech.

S tou písní na rtech šel jsem ulicí
v podivné doby takové.
U vatry, do tmy hořící,
hřáli se obchodníčkové.
Z nich mnohý hanbu za podušku měl.
A já jsem šel
s posměšnou písní na rtech.

Zívala nuda, zášť se šklebila.
Nemilováno vznikalo mé dílo.
— Ta doba přece špatná nebyla:
zněl výkřik písně, srdce prudce bilo.
Je lehčeji, byť orkán prudce hřměl,
dokud jsi šel
s tou písní na rtech.

8

Nezírej chladně ve dnů šeď,
snu svého nepotřísni!
Zbaběle, plaše nepohleď
v tvář doby, písni!
Osude, radost dej či žel,
než přej, bych šel
s tou písní na rtech!

POUT

I.

Pout byla skeptická a frivolní
s banálními odrhovačkami.
Procházela mezi krámy
v svátečních šatech mládež okolní.

Šprýmovala a hovořila.
Daleko bylo od rána.
Srdce už byla rozdána.
Jen z marcipánu srdce zbyla.

Točil se poblíž kolotoč,
vtíravá muzika z hospody zněla.
Zašel jsem do kostela.
Nevím proč.

Prázdnotou zely lavice,
a zvuky zvenčí vešly se mnou.
Vnikala dveřmi v prostoru temnou
píšťal a hlasů směsice.

Směs chaotická zvenčí zpívala
života malý smutek, malou radost,
požitku žádost.
Jediná žena v chrámu zbývala.

8*

Až k chladné dlažbě nachýlena
v modravých šatech bez gracie.
Z těch žen, jež život nehladí, jen bije.
Smutná žena.

A oko prodlí
u ženy nemladé, bez gracie,
s časně prošedivělými vlasy.
Za koho, zač se modlí,
za koho, zač se modlí asi?

II.

Za toho, který odešel v dálku
manžel či syn?
Ten bledý stín,
by byla milosrdná, prosí válku?

Za celý život v bídě-li,
za dny v bouři?
Za noci, kdy se oči nezamhouří,
že, smutné, příliš viděly?

Je cesta vrátká,
po které noha kráčela?
A trpí nyní příliš matka,
kde žena příliš trpěla?

Měl by tu někdo být
a nikdo tu není?
Odchod je věcí každodenní,
oč tíže jest se navrátit!

Já nevím, co v té ženě sténá,
jejího smutku neznám jména.
Vidím jen, že je zhroucená.
Vidím jen, jak je k dlažbě nachýlena.

III.

Je-li tu léku, léku dej,
nemilosrdný osude!
Je-li tu úděs, utiš jej,
je-li tu žal, ať nebude!

Osude, vzal's té ženě dost,
vzal's mládí, půvab, úsměvy.
Jestliže chmurna budoucnost,
ať se jí aspoň nezjeví!

Ten žal, ta bolest beze slov
chrám naplňuje setmělý.
Ta žena je tak vetchý krov,
jenž padne, vítr bude-li!

PÍSEŇ MATKY

Projde ještě den.
V noci však nezavřeš svých zraků.
Plaší sen
hučení vlaků. —

Kam vlaky jedete, kam koho nesete,
za jakým osudem?
Koho jsme vídali, koho jsme hlídali,
už vidět nebudem?

Těžce se šinete, těžce ves minete.
Na sever nebo na jih?
Prázdno je na dvoře, prázdno je v komoře,
prázdno je v polích i hájích...

Vždy jiný přijede, vždy jiné přivede,
z oken tvář hledí vždy jiná.
Každá tvář hledící s vojenskou čepicí
mi připomene syna.

Projde ještě den.
V noci však nezavru svých zraků.
Plaší sen
hučení vlaků.

LOUČENÍ

Na loži stařeček sotva se obrátí.
Bez síly, radosti. A každý šeptá si:
Nebohý, kdy že už umře?

Proč že vy pláčete? Pro bodák, pro kuli?
Jaké to neštěstí, na poli padnu-li
v mladosti svojí květu?

Čemu já ujdu a čeho se ušetřím?
Lépe je chvíli jít ošklivým povětřím,
než celý život jít psotou...

Padnu-li, umru-li, však já se spokojím.
Návratu nečekám, smrti se nebojím.
Staroby bojím se více.

Na poli padnu-li, přece si vzpomenou
na život vzdálený i na smrt vzdálenou.
Mladý hoch, bylo ho škoda.

Na loži stařeček sotva se obrátí.
Každý tu zakývá, každý tu šeptá si:
Chudáček, ne a ne umřít!

JINÉ LOUČENÍ

S nikým se neloučíš, nikoho nemáš.
Nikdo ti nekyne na rozloučenou.
Proč jsi tak bledý?

Milá je jiného, mrtva je matka.
Přátelství slůvko jen, rozmeten domov.
Proč jsi tak němý?

Strach je to? Není strach. I život slůvka.
Stokráte o smrt jsi cestou se otřel
nebojácným svým loktem.

S nikým se neloučíš, nikoho nemáš.
Nezahlučíš si, nezapěješ si.
Na koho, na co myslíš?

PÍSEŇ K VÝROČÍ HUSOVU

Vy bojovníci pravdy svaté,
stín tmavý noci zažeňte!
A jestli padlých vzpomínáte,
též na budoucí vzpomeňte!

Ať řady nepřátel se množí!
Vy jejich útok odrazte!
A jste-li bojovníci boží,
božího ohně nehaste!

V kraj malátný a chabý, zchladlý
přijď vaší rukou obroda.
A vaše okovy-li padly,
ať je to světů svoboda!

V CHVÍLI NÁVRATU DO FRANCIE

(31. srpna 1870)

Victor Hugo:

Kdo v chvíli, kdy snad Bůh sám ztroskotává,
zná hádati,
zda strana chmurná bude to či smavá,
kam vše se obrátí?

Tvá ruka, osude, jež do mlhy se skrývá,
co asi tká?
Stín hanby bude to či omamivá
jitřenka?

S nejlepším nejhorší se v dnech těch poměšuje,
ó, jaké zlo!
Vlast Slavkov, ale císař zasluhuje
Waterloo.

Já půjdu, Paříži, na půdu tvoji svatou,
do zdí tvých.
Já vnesu v tebe duši věčně vzňatou
vyštvaných.

Ježto čas volat tam, kde srdce hrdě bije
ku práci,
čas tygra zničiti cizího jako zmije
domácí,

a ježto ideál, který jsme nechápali,
dnes tone již,
mřít nikdo velký přespříliš, ni vítěziti
sláb přespříliš.

A ježto na nebi jitřenka chmurná vstává
soka, jenž zhrd',
a ježto před námi je pouze volba: sláva
anebo smrt,

ježto dnes teče krev a ježto střechy plají,
v den, který klet!
ježto je okamžik, kde baby utíkají.
přiletím zpět!

A cizinec-li ode hranic dále
pokročil,
já nechci moci díl, chci nebezpečí ale
celý díl!

A ježto nepřátel, včerejších našich hostí,
se valí proud,
já půjdu, Francie má, tvojí před slabostí
pokleknout!

Napadnu jejich zpěv, jich orly, jejich zbraně,
drzý čin;
mít podíl na bídě tvé žádám, na tvé haně
já, tvůj syn!

Divý, však uctivý k neštěstí, ať ti laje
kdokoli drz,
já líbám nohy tvé a moje oko plaje,
ač plno slz.

Francie, uvidíš, že v hlavě starce skromné
jsem víru kryl,
jediná myšlenka že ty jsi byla pro mne,
jediný cíl.

A ty mně dovolíš, mně, který z temnot spěje,
být děckem tvým;
a co se v triumfu zlá rota smíchem směje
pohřebním,

mně za zlé nevezmeš, že klaně se a prose
jdu k tobě sem,
tvým čelem oslněn hrdým, jež zlatilo se
východem.

Dřív ve dnech orgie, kdy rozkoš z očí svítí
bez víry,
podobna révoví suchému, kde se vznítí
požáry,

když zpita nádherou, triumfem a sny svými
tančila's,
když pěla's, když tě sveď paprsky prolhanými
úspěchu jas,

když bylo slyšet fanfáry znít slavné,
zřít zábav vír,
já prchal, Paříži, jak prorok v době dávné
opouštěl Tyr.

Císařství v Gomoru když zvrhlo Lutecii,
hořkosti pln
já k moři odešel, jež velkým smutkem zpíjí
příboje vln.

Tam píseň slyše tvou, blouznění tvého hříchu
zmatené,
já k tvojí nádheře, k snu tvému, tvému smíchu
děl svoje: „Ne!"

Než dnes, kdy přichází na ponuré své pouti
Attila,
dnes, kdy se celý svět okolo tebe hroutí,
stojím zde já!

Francie, s tebou být chci v chvíli. kdy tě vláčí
za vlasy,
ó matko, řetězů tvých článek nad vše sladší
nosit chci!

Přicházím, ježto dnes v tvář tobě množství hřímá
děl, mitrailléz,
buď uzříš na hradbách mne státi svojich zpříma
či ležet kdes.

A možná v zemi tvé, kde naděje vždy září
do truchlých dob,
v odměnu vyhnanství, Francie, mému stáří
popřeješ hrob.

VESELÝ CHODEC

Den chmurný byl a pod mrakem.
A tvoje bytost celá
s touhami, nadějemi
až k poblácené zemi
se těžce nakláněla
pod všeho útlakem.
Noc přešla dávno a nepřišel den,
neslyšel's ničeho, ledaže sten,
neviděl's ničeho, ledaže trud.
neviděl's ničeho, ledaže rmut,
Tu náhle zjevil se na bílé silnici
neznámý poutník, vesele pějící,
s tlumokem na zádech kupředu kráčeje,
tak jako úsměv a tak jako naděje.

Tvé srdce plno, že tak si pěješ
přes bídu, smutek, tragiku?
Tvůj krok je lehký, v dál že spěješ,
neznámý poutníku?
Tvé čelo hladké, tvé čelo bez vrásky,
jako by nebyly než sladké otázky,
tvé oko jasné, hledíc vpřed,
jako by zahradou v květu byl svět?

A hlas tvůj jásavě hovoří s ozvěnou,
zápasí s ní,

jako by cestou, vavříny zdobenou,
šly tvoje dni;
nepříznivě nesklonily se nikdy vážky,
zápasy byly bez porážky?

Poutníku neznámý po bílé silnici,
z neznáma přišedší, v ně zase spějící,
poutníku veselý, radostně žijící:
čím je to, že se nebe náhle jasní?
Odkud verš radostný v pochmurné básni?
odkud hlas jásavý v souzvuku smutku?
Což bolest není vskutku?
Mizíš mi v záhybu,
doznívá tvoje nota
bez slibů.
Ale zlých reflexí černá rota,
tušení bezejmenná
prchají zaplašena.
Myslím, že jiskra zakmitne,
myslím, že slunce zasvitne,
myslím, že dozní sten
myslím, že zkrásní sen.

Nevím, kdo jsi, kam jdeš,
tvou pravdu neznám, tvou lež,
nic z toho, co z tebe tryská,
pěje si, výská.
Ale ať kdokoli, zahnal jsi chmuru,
zvolal jsi „Vzhůru!“

v zlý okamžik.
Poutníku neznámý,
skrytý už mlhami,
dík!

9

PÍSEŇ POSLEDNÍ

Chví se telegrafní drát,
a vše se chvěje.
Něco má přece každý rád,
co v této hře je.
Chví se telegrafní drát,
a vše se chvěje.

Chví se větrem stromů list,
a vše se chvěje.
Chví láska se, chví nenávist.
Bojí se, přeje.
Vše se chvěje.

Ty buď jist!

ZAVANUTÍ

I.

A byl to podzim. Podzim chvíle šťastné,
kdy nebe modré a vše jarem vlažné,
že maně hledíš na obzory jasné,
zda neuvidíš plovat ptáky tažné.

A byl to podzim. Jeho dotek hebký
jako by sáhl na všecky i na vše.
Zvonivý jásot padl do kolébky,
a chodci přešli, úsměv děcku davše.

A byl to podzim. Zdvihl bezvýznamné.
v detailu každém mohl's kouzlo čísti.
— — — — — — —
Zavanul vítr. Sypalo se na mne
odumírající, mdlé listí.

II.

Připomínáš mi tragedii,
na kterou všichni civíme?
Rty mroucí, které bláto pijí —
ty, neúprosný podzime?

9*

Připomínáš mi vše, co hyne,
každého, kdo je nešťasten?
Los připomínáš, který kyne?
Jsem příliš všeho účasten.

V tom moři bláta, slz a krve
mé místo: jen se ohlédni.
Já nesl vše od chvíle prvé
až do té chvíle poslední...

Včerejší radost bol dnes setře.
Já vzrušen byl jsem obojím.
Tož, listí, padej, duj si, větře.
Čiň svoje. Já se nebojím...

III.

Neb je teď podzim chvíle šťastné,
kdy nebe modré a vše jarem vlažné,
že maně hledím na obzory jasné,
zda neuvidím letět ptáky tažné.

Neb je to podzim, jehož dotek hebký
jako by sáhl na všecky i na vše.
Zvonivý jásot padl do kolébky,
a chodci přešli, úsměv děcku davše.

A vím, proč jsou tak usměvavá ústa,
a slyším, co si pošeptala skrytě:
Ať přijde chlad, ať vůkol mlha vzrůstá!
Co na svém jaře uzří toto dítě?

APOSTROFA

(L. P.)

Podzimní větry přišly, podzimní větry dují.
Málomluvný společníku, tak vás pamatuji.

Pokuřujete. Nemluvíte tuze.
Okolo šumí hovor, hlučí schůze.

Došumí hovor, uklízí se, mete.
Sedíte klidně. Pokuřujete.

Ne z apatie, zkoumati-li chceme,
jsou ústa němá. Oči nejsou němé.

Podzimní větry přišly, podzimní větry dují.
Málomluvný společníku, tak vás pamatuji.

Jste mrtev ... vy, jenž kouřil němě, hleděl.
Vím to ... A rád bych jedno k tomu věděl:

poslední pohled z očí vašich živých,
poslední slovo z úst těch mlčelivých,

poslední myšlenku. Zhas doutník. Čas je spáti.
Poslední myšlenku. Než tu bych mohl znáti.

HLAS MROUCÍCH

Květ radosti tu jistě kvete.
Uvěřte nám!
Či k němu také nedojdete?

My prohledali města, vísky.
Někdy se zdá
květ radosti tak strašně blízký.

My květnatá jsme prošli luka
a hory svah,
i stráň, kde stála boží muka.

My dýchali jsme všecky vůně
jako v snách.
A srdce naše ještě stůně.

My prohledali tůně plaše,
třikráte žel!
A ještě stůně srdce naše.

A hle, teď soumrak náhle padá,
táhne noc.
Ten náhlý konec není zrada?

Proč nenecháte ještě chvíli
hledati nás,
když nic už oči neomýlí?

My bychom jistě nyní našli.
Jen býti čas!
Vidíme líp než v čas ten zašlý!

My bychom nyní jistě zřeli
toužený květ.
Neb v očích je náš život celý.

Vidíme nebezpečí, ztráty,
vidíme též,
který z těch květů jedovatý.

Proč na oči teď padá rouška,
proč vázne krok?
Je konec to, neb pouhá zkouška?

Krev teče z žil, a my tím mdlíme.
V okamžik ten
v život se — mrouce — rozhlížíme.

Vy šťastní, kteří ještě jdete,
poslyšte nás!
Květ radosti tu blízko kvete.

Na květu tomto ssají včely
v podzimní den.
My již již na dosah jej měli!

U vaší nohy roztržité
čeká květ.
Nevidíte. A neslyšíte.

My jako vy jsme k předu spěli
přes dobrý květ.
Neviděli jsme. Neslyšeli.

Což, když se sen i život tratí,
nemožno jest
nám mroucím aspoň varovati?

My bloudili jsme v polích, hvozdě.
Krutý hlas
tu zvolal na nás: Je už pozdě!

Přes pole, hvozd, hor přes úbočí
voláme k vám:
Otevřte zavčas svoje oči!

Nad hřměním děl, tisíců skony
vám mroucí dí:
Na dosah ruky květ ten vonný .

JINÁ PÍSEŇ

Široký hrob a nízký kříž.
Hurá!
Vojáčku, nyní klidně spíš.
Hurá!

Spíš s kamarády jinými.
Hurá!
Za vichru, za mrazu, za zimy!
Hurá!

Je těžko časem umírat,
Hurá!
Máš-li ty rád, má-li tě kdo rád.
Hurá!

Než nyní věc je hotova.
Hurá!
Jen nepět píseň domova.
Hurá!

Aby se voják netrudil!
Hurá!
Aby se voják nevzbudil!
Hurá!

Aby ten voják nepovstal.
Hurá!
Aby se na nic nezeptal.
Hurá!

Na ženu svou a na děcko.
Hurá!
Aby se neptal na všecko!
Hurá!

DĚTSKÉ NOKTURNO

Tatínek nejde dlouho domů.
        Máme hlad.
Vidíme v oknech protějších domů
        světla plát.

Světýlka prvé a druhé a třetí
        jako sen.
V pokoji zahřátém hrají si děti
        u kamen.

Ulicí chodí chocholáči.
        Zřím je tich.
Něco je slyšet, když je mi k pláči
        jako smích.

Než otec šel, řek': Budeme jísti.
        Míjí rok.
Se stromů padá zežloutlé listí.
        Neslyšet krok.

Za kliku nevezme ruka ničí.
Ulicí vítr skučí a fičí.
Dohasl oheň, dávno tomu.
Tatínek nejde dlouho domů.

TENKRÁTE...

Tenkráte
volalo všecko: zůstaň!
Tenkráte
říkalo všecko: vrať se!
Zelená pěšina vedoucí k domu,
jíž se šlo těžko ve dni vlhkém,
tesklivé bučení dobytka v chlévě,
který nenapájíš dlouho!
Tenkrát tě sevřely teplé dvě ruce,
tenkrát tě volaly oči.

Dni přešly.
Hřmí děla.
Měsíce jdou.
Děla hřmí ještě.

Zelenou pěšinu zasypal sníh,
cesta je neméně těžká.
Ale s čí stopou mísí se tvá stopa?
Kdo sedl v světnici na tvé místo?
Koho to svírají teplé dvě ruce?
Koho volají oči teď?

Nyní
hřmí děla: zůstaň!
Nyní
hřmí děla: vrať se!

Zapomene se všecko,
osoby jako děj.
Bitva je. Hledej svou kuli!
Domů se nevracej!

ODPOVĚĎ

I.

Nebyla v slovech mojich lahoda.
Nic z toho, co se čeká od řečníka.
Já nebyl mluvčím svého národa,
byl jsem jen mluvčím lidí několika.

Lid škarohlídů nerad vzpomíná,
tvář je mu trapná Kasander a Sibyl.
Že pravdu měl jsem, trofej jediná.
Jak chcete, abych s pravdou svou se líbil?

A tak to chodilo rok po roku.
Lid měl jsem rád, sám nejsa milý lidu.
Ne k obdivu, spíš hotov k útoku,
duch klidný nebyl jsem a nepřál jiným klidu.

Ne klidný tok, jen vždycky vír a vír.
A tyto víry někdy život stojí.
Kde tribunové měli slovo „Mír“,
já opakoval rozkolnicky: „K boji!“

A takových nás bylo několik.
Týmž neklidem je duše rozdrásána.
My přátelé nebyli bukolik.
Co slovo, rána. Co verš, také rána.

Kde resignace k všemu hotová
mdle říkávala: včerejšek svůj zapru,
my byli strašák vrabců domova,
my byli štiky v oblasti té kaprů.

Ta úloha nám dlouho zůstala.
Boj nebyl hladký, časem šlo to ztuha.
Když řinčela zbraň, vřava vzrůstala,
co na tom, druh že časem ranil druha?

My klnuli, kde jiný neklne,
co jiným svato, bylo pro nás plano.
Lid řekl: ano, kde jsme řekli: ne.
Lid řekl: ne, kde říkali jsme: ano.

My doufali, kde jiný nedoufá.
My věřili, kdy skepse jiné jímá.
Cíl, který nikdo snít si netroufá,
my měli jasně před očima svýma...

— Než, dneska, dnes, kdy hoří vlasti krov,
kdo vzpomene si uplynulých věcí?
Kdo při požáru, v ohni katastrof
chce pokoušet se sobě oběd péci?

Když řádí smrt a zeje tolik ran,
kdo samolibý bude tak a pustý,
by bojů vzpomněl včerejších a stran?
Kdo mluví přesto?

II.

Muž to zlatoústý.

III.

„Co říkal já, to skutkem stalo se
v dnech všesvětových katastrof a zhouby.
Po válce každý radikalismus
tón zamrzlý je z Prášilovy trouby.

Co říkal já, to každý jasně zří,
to v prsou svých co přesvědčení nosí.
Radikalismus u nás toto byl:
Fantasmagorie, horšího snad cosi.

Na bludiček těch ukázal já svod,
to býlí ocel potřela mé kosy.
Já poznal jsem ten šarlatánů rod.
Fantasmagorie, horšího snad cosi.

Já falešnou jsem strhal svatozář,
vše, hazardní hru co tu zahrálo si.
V den historický vrhnu vám to v tvář:
Fantasmagorie, horšího snad cosi.

Snad sem tam zápal větší byl však přec.
Ne bludných smrt, jen pokání Bůh žádá.
Blud odvolej! Toť jednoduchá věc.
Buď jedno stádo! A já pastýř stáda!

Na nebi našem rozplyne se mrak.
Co hlásal já, v tom obroda a síla.
Té velké doby neklamný je znak
radikalismus u nás odsoudila.

Při zkoušce ohněm ukázalo se,
že nebylo v něm zrní, pouze pleva.
Meč radikálů nebyl nikdy víc,
než lesklým plechem šavle z dřeva."

IV.

Kdo tvořil, nese stvořeného tíž,
kdo tvořil, za svou odpovídá stvůru,
Devisa naše byla: srdce výš!
Devisa vaše byla: ruce vzhůru!

Vy šťastný, jemuž dnešek vyhoví,
na koho že to útočíte prudce?
Kdo za zbabělá srdce odpoví?
Kdo odpovídá za zdvižené ruce?

Kdo chabost lidu kázal po léta,
jak může náhle žádat vzmach a sílu?
Vy, poselství tísnivých štafeta,
proč nehlásíte ke svému se dílu?

Kdo kázal obětovat Kanaan,
kdo ochoten byl Jidášův dát pocel?

Kdo učinil, že hlas náš neslyšán,
kdo vyrval z našich rukou ostrou ocel?

Teď v chvíli zmatku zmatek šíříte.
Slovíček mnoho, nikdy slovo přímé.
Nepřimísíme my se do hry té.
My milujem'. Nenávidíme.

Míjejí dny. A tvoří osud náš.
Hledíme v dálku: kdo nám drahý, zdráv-li?
Co víc být můžem', nežli věrná stráž,
my ubožáci s dřevěnou svou šavlí?

My nasloucháme hlasům, ozvěnám.
Zisk bude to, či hrozí spíše ztráta?
Tu náhle cosi ve tvář padne nám.
Náš druh nám vrhl ve tvář trochu bláta...

V.

V dnech osudných, kdy prostý člověk vzrost',
a mnohý obr povážlivě chroměl:
jak chcete jíti v lepší budoucnost,
vy, z minula jenž pranic nezapomněl?

To všecko přišlo, čemu jste se smál,
selhalo všecko, za co vy jste ručil.
Jak chcete jíti v nový ideál,
vy, z minula jenž nic se nenaučil?

10*

CAUSERIE

I.

Ó, jaro, jak se chce mi pásti,
dí Corbière. A přiznej zčásti,
že, jak už u klasiků čtem',
bývává básník prorokem.

Kdo nohy máš, teď chvíli neleň!
Jen jedenkrát tak svěží zeleň.
Tak svěží, křehká, vábivá.
V ní člověk klidu nabývá.

A možno říci, že jak chleba
je klidu občanům teď třeba.
Tož vlakem nebo parníkem
jeď za tím chutným trávníkem!

Jen jedenkráte! Znáš to slovo,
osudné, těžší nad olovo?
Tož pospěš do těch drahých míst
s tisíci jiných snít a sníst.

Dnes nevyjdeš, děl nebo násob.
Jen takto ušetřit lze zásob.
Jen takto udržeti vzlet.
Nech dobročinný komitét!

Nech upomínek splatných směnek!
Do snů se zaber, do myšlenek!
Nech pilin, sádry, všeho nech!
Lehounce vane větru dech!

Nač zápasiti v prachu arén?
Nač tlačiti se u pekáren?
Risiko velké, zisk je mal.
Po krátkém jídle dlouhý žal!

Tož básníkův měj v úctě patent.
Už Cicero dí: „Portae patent —!“
Kdo nohy máš, se z brány ber.
Ať žije Tristan Corbière!

II.

Ty, který sklízíš, co jsi nesel,
je problém tu: smíš býti vesel?
Dnes mudrc těžké chvíle má,
krokodilovo dilemma!

Mok popíjeje z dobrých vinic,
chceš chodit tady jakoby nic?
Toť frivolního ducha znak,
být v době velké malý tak!

Roztrhni roucho! Vousy zcuchej!
Zde neplatí už: Bída, juchej!

Zde vážně nutno chodit tich.
Je shocking žert a shocking smích.

Než rub, hle, také problému ten:
Smíš v této době býti smuten?
Jsi škarohlíd, a v tom to tkví.
Slabého ducha svědectví.

Filosofie tvá má díry.
Vzchop, člověče, se malé víry!
A nežel oběti ni ztrát!
Stůj! Natáhni se jako drát!

Kde pochybují, dodej síly!
Hleď, by se smutní potěšili!
A nejlépe se dodá všem
potřebné síly úsměvem.

Hle, zas už nebezpečí vzniká,
že prohlásí tě za cynika,
jenž dotýká se čerstvých ran.
Věc možno chápat s různých stran.

Je problém vlevo, problém vpravo.
Víc problémů než lidem zdrávo.
Kdo nechce vrazit v nohu trn,
dnes ve všem je tak opatrn.

III.

V krvavé době všechno zvlčí.
Pochodí nejlíp ten, kdo mlčí,
svých v pospas větru nedá slov.
Mlčíš-li, budeš filosof.

Mlč, je-li tobě sláva milá!
Než dilemma zas krokodila:
Tím nepůsobíš chabě-li?
Neřeknou, že jsi zbabělý?

Že's z podezřelých oněch strýčků,
již Bohu, čertu svítí svíčku,
že vyjádřit se nesnadné,
než víme, jak to dopadne?

Dnes, závist všade kdy už slintá,
zda neprokoukne se ta finta?
A zachovat se chtěje zvlášť,
zda nevydráždíš větší zášť?

I čtenář laik to jistě cítí:
Mudrcům dnes je těžko žíti.
Kde riskují? Kde neriskují?
Kde mudrují? Kde přemudrují?

I čtenář laik to jistě chápe:
Též mudrc dneska ve tmách tápe.

Též mudrc dnes se těžko kroutí.
Jak vytušit? Jak uhádnouti?

I čtenář laik to jistě vidí.
Je mudrc na tom nejhůř z lidí.
Čas rozhodnout se cito, cito!
Je mudrců mi nejvíc líto.

MODLITBA ZA MRTVÉ

I.

Noc březnová, kdy všechno voní jarem,
vzduch vlahý budí nivy omládlé.
Noc březnová, kdy život zdá se darem.
Já v noci té se modlím za padlé.

Příroda sémě přijme a dá plody.
Klid kolem mne a ticho srdce mé.
Zní od řeky cos, jako hukot vody.
Já v noci té se modlím za němé.

A všechny cesty vedou do života.
Hádanku sfingy možno doříci.
Pod tebou bdícím vzbuzena je hmota.
Já v noci té se modlím za spící.

II.

U ohňů dlíme. Každý zádumčiv.
Noc jak pes krotký tiše lehla si.
U ohňů dlíme. Na výzvu „qui vive?“
mnohý, kdo žil, se nám už nehlásí.

Prořidly čety. Prapor prostřílen.
Kdož pyšně vpřed šli, mdlobou sraženi.

Plápolá oheň, zaplašuje sen.
Po bitvě. Před ní. Jaké tažení!

Zní z lazaretu výkřiky a ston.
Bojiště ticho víc však zaleká.
Zní apel dnes jak umíráčku zvon.
Kdo zítřejšího dne se dočeká?

III.

Jestliže živé zastihneš nás jitro,
zpěv ještě na rtu a meč v pravici,
nám jíti dej! Chce dálky naše nitro,
to naše nitro, ještě bloudící.

Jestliže úsvit čeká ještě ranní,
noc rozptýlí-li, jdoucí v mraku dum,
nám jíti dej! Je vůle naše, přání
čeliti ještě příštím osudům.

Hřmí děla. Smrt jde. Pro koho, se neví,
Jde život. Komu? Co se zrodilo?
Srdce, to čeká ještě na úsměvy,
hlava, ta ještě čeká na dílo!

Než souzeno-li umřít, má-li padnout
meč příliš těžký z ruky bezvládné,
a souzeno-li srdci marně chladnout:
ať rozstřílený prapor nepadne.

Přes bezvládná ať pyšně těla vlaje
do dálek krásných, jasných obzorů,
v čarovné luhy, rozesněné kraje.
My můžem' padnout. Čest však praporu!

Noc zas se vrátí úrodná a těžká,
a jitro zase po ní zrumění.
Nad bídou dne a nad padlými dneška
jdiž, vítězné a ryzí umění!

DÍ: BUĎTE ROZUMNÍ

Victor Hugo:

Dí: Buďte rozumní! Pak něco dithyrambů:
„Kdo Caesara sklát chce,
jde tiše, zvučet nedávaje jambu
pathosem polnice.

Měj v mysli Ettenheim a jiný úklad známý.
Kuj trpělivě plán!
Buď jako Chéréas, jenž kráčí temnotami
sám, něm a maskován!

Rozvaha vede v cíl ty, kdož jdou cestou její.
Jdi, zahalený tmou!“
Je dobře; nechám těm, kdož dlouho žíti chtějí,
ctnost tuto zbabělou.

IMPROVISACE KTERÉHOSI OŠKLIVÉHO VEČERA

Být velký, slavný, šťastný, tvořit, míti,
být bojovník či mluvčí národa.
Toť byly hvězdy, jež v sny mládí svítí
v dnech kouzelných, kdy zítřek všecko dá.

Tak jako tehdy den se připozdívá,
zřím jako tehdy hvězdy zářící.
Z těch hrdých tužeb jediná mi zbývá:
bez hanby jíti pražskou ulicí.

BUĎ JAKKOLI!

Ať jakkoli dnes osud rozhodne,
ať jakkoli se posléz skloní váhy,
ať přijde noc, ať přijde světlo dne,
ať zvítězí sok nebo kdo nám drahý,
ať přináší nám pohromu či zdar
ta zpráva, která z daleka k nám letí,
květ ledový ať je to či květ jar:
buď jakkoli, modlem' se za oběti!

Věc poražená není ztracená,
zůstává národ, kde se mění mapa.
Může být křivda zítra zvrácena.
I v noci cestu najde ten, kdo tápá.
Pohroma mráčkem, jenž se rozplyne,
květ ledový se mění v květy jara.
Vše vrací se... jen mrtví nikdy ne.
Buď jakkoli — v nich život nezahárá!

Syn doby skeptické a otrlé,
za ty se modlím, kdož pozbyli hlasu:
za živé mluvím, za ty umrlé
obětované velikému času.
Za ty, již příliš časně prochladli,
za ty dnes příliš nehybné a němé.
Buď jakkoli — ať marně nepadli.
Buď jakkoli — dobojujeme!

V MRTVÉ ZÁTOCE

I.

To byla tichá, mrtvá zátoka,
ztracená Bohu, ztracená i světu.
Stojatá voda. Mělká, hluboká?
Vše páchlo bahnem; i ta vůně květů.

Zde život v smrti a smrt v životě.
Zde matné šero a tep srdce slabý.
V soumraků letních těžké tesknotě
svým skřekem chory hlásily se žabí.

Ráz vesel nezazněl tu v rákosí,
hlas svěžích hlasů, žádaje a prose.
Syčela cosi věčně: Darmo jsi.
V zátoce mrtvé nenávidělo se...

II.

Proud teď se valí. A tak dravý proud,
že břehy rve, že kus země trhá.
Proud, jehož cíl je těžko uhádnout:
bere a dává, s břehu na břeh vrhá.

Jaký to život, jaký okamžik!
Jak bahna náhle nucena se hnouti!

Jak dravý živel do zátoky vnik'!
A jakou kořist vidíš v dálku plouti!

Byl zlobou proudu stržen kdesi most,
loď rozbila se, trochu prken zbývá.
Klid zátoky je dávná minulost:
vše temně hučí, burácí a zpívá!

U břehu sedím. Mžik? Den? Mnoho dní?
A je to možno, že by tak se žilo?
— Buď tedy zdráva, svatá povodni!
Buď zdráva nám a vykonej své dílo!

III.

Bude to zase tichá zátoka,
zátoka smrti, nehybnost, tlení?
Puch bahna silnější rok od roka,
a věčný soumrak v každou dobu denní?

Je neměnný to zákon osudu,
zde vegetovat, rozkládat se, hníti?
Nevěřím tomu, věřit nebudu.
Včerejší život nelze znovu žíti!

ANEBO

I.

PŘEDEHRY

POHÁDKA Z ROKU 1912

Mrak, který z dálky zákeřně se plazil,
zakrýval skvělost ranních snů.
Toť zřejmo: rytíř draka neporazil,
neosvobodil princeznu.

Po jeho boku meč, hle, zkrvavělý — —
Krev rezaví jej dračí šarvátky.
Půl království král jemu neudělí.
Nebude žíti život z pohádky.

A rytíř, který neporazil draka,
nedbá, že noc jde, že se valem smráká,
a chce se bít, oh, chce se bít!

A kolem něho ticho podivné.
Neusměje se nikdo, nekývne.
Vyčítající, mrtvý klid.

NERVOSNÍ PÍSEŇ ROKU 1913

Míjejí rušné dny,
chce každý nový úkol.
Proč jsem tak neklidný,
když klidno tak je vůkol?

A soumrak, který pad',
mne víc než jiné deptá.
Proč chci se ještě ptát,
když se už nikdo neptá?

A vítr vane z hor,
psi, ti se choulí v budce.
Má touha a můj vzdor
proč napřahují ruce

v dalekou, dobrou zem',
v zem' opravdových lidí,
za dálným obzorem,
jejž oči neuvidí?

V DNECH NEJISTÝCH...

I.

V dnech nejistých, kdy kolísají říše
dnů neznajíce, hodiny — —
v dnech nejistých, kdy v propast padá výše
a v hory rostou nížiny,

v dnech nejistých, jež všechno dáti mohou
a také všechno odníti:
jít' za svým cílem nutno pevnou nohou,
ať zvítězit, ať umříti!

Sní pidimužík o osudech obra.
šlapaný: však se pozvednu.
Bloudící: hvězda zasvitne mi dobrá
a slepý: zítra prohlédnu.

A všichni sní. A čekají. A chtějí.
Vše v krisi je a přerodu.
Prudčeji bijí dnes a bouřlivěji
jedinců srdce, národů.

V tom rozmachu, v tom výboji, v tom vzpětí,
jež žasnouce tu vidíme,
já ptám se: Dnes, kdy výše touhy letí,
kam vy, o Čechy mé?

II.

A řeknou mi:
My sníme též, ač plaše.
A máme též své naděje.
Chtít? Nesmíme. Je musit sudba naše.
Leč snad se někdo usměje

na lid, jenž dlouho na ten úsměv čeká,
svých povinností vědomý — —
Po tvrdých dnech snad přijde chvilka měkká,
kdy řekne: Tebe líto mi.

Cíl leká nás. Co odvahou zvou mužnou,
nám dobrodružnost, úžas budící,
my s mošničkou svou jdeme za almužnou.
A by ji nesla, máme pravici.

Bez síly k zášti, beze síly k lásce
své břímě vlečem. Cesta dlouhá je.
Hra hraje se, a víme: My jsme v sázce!
Mdle tážeme se: kdo nás vyhraje?

Nepřipraveni. Bez vůle. A slabí.
S nadějí jdeme jedinou:
Že ironický osud šetří baby,
když v boji muži zahynou.

POTULNÝ PROROK

Procházím sterými městy
s jedinou moudrostí svou.
Zašlehnou v ulici z oken
plamínky očí dvou.
Podloubím pomalu plyne
maličkých osudů tok.
Mají též jedinou moudrost,
stačící po celý rok.

V podvečer u staré kašny
rodí se klípky a smích.
Žádostivě se zardí
den příští v červáncích.
A mezi ránem a nocí
bezbarvý, prázdný den.
Malá strast a malé hříchy,
a při tom nejmenší sen.

Evangelium svoje
říkávám zvědavým.
A svoje paraboly
dušičkám vyprávím.
Evangelický zázrak
se ale nedaří,
kapr se nestane štikou.
Je smutno rýmaři.

Od severu jdu k jihu
po širé prostoře.
Jdu od východu v západ
kázati na hoře.
Evangelický zázrak
se ale nezvede.
Kapr se nestane štikou.
Jak šlo vše, dál vše jde.

Zvědavě spočine na mně
znuděný časem zrak.
Ale ty znuděné oči
nevěří na zázrak.
Podloubím pomalu plyne
malounkých osudů tok.
Rozvážná, střízlivá moudrost,
rozvážný střízlivý krok.

A přece neunavený
procházím dál a dál.
Říkám jim marnou svou moudrost,
svůj marný ideál.
Měst jiných blíží se věže
a zase ztrácejí v tmách.
Budím, leč nevstane nikdo.
Varuji. Nemají strach.

Drábové nepohorší se
cestami proroka.

Vědí, že objeví se
v městě tak do roka.
Zjeví se a nepobouří.
Odejde. Kraj zase tich.
Konšelé oči své mhouří
při plných korbelích.

Procházím sterými městy
s neklidnou moudrostí svou.
Málokde slova má slyší.
Slyší-li, zapomenou.
Nezvoní na poplach zvony,
za štíty domů je klid.
Procházím sterými městy.
Je v nich jen jediný lid.

II.

PROMENÁDY DIOGENOVY

JEREMIÁŠ

— — A přijde čas, kdy starším znelíbí se
řeč prorokova urputná.
Kdož znali Boha, bůžkům pokloní se.
Egyptský hrnec zachutná.

Tu lišky lezou z doupat svých a skrejší,
lsti plny, plny naděje.
Kdož nejzvrhlejší jsou a nejpodlejší,
dí: My, my mluvčí Judeje!

Tu k smíchu velkost. Hanba tvář svou směle
pod sluncem žhavým odhalí.
Poblíže stánku stojí zlaté tele.
A kdož by tančit váhali?

Tu k smíchu zašlé. Minulosti kroky
hloupoučké byly, nejapné.
Tu k smíchu čekat: příliš dlouhé roky.
A každý den cos zašlápne.

Tu k smíchu věřit; marně hlas tvůj horlí.
Tu k smíchu bít se; vzdor jen zabije.
Z kurníků nikdy nevznesou se orli.
Ten podlý, onen slabý je.

Nadarmo volat stíny velkých otců,
když drobný zájem oči zastírá.
Zaniká hlas tvůj v hluku čilých kotců.
A kdekdo blouda potírá.

Tu nelze než se pousmáti touze.
Co říkáš dlouho, zevšední.
Chrám minulosti patník u cest pouze.
— — — — — — —
Pse, svoji nohu pozvedni!

BEZ NÁZVU

Vous nervi svůj a netrhej svá roucha.
Neříkej nahlas: ne a ne!
Smíš šeptat; kdož ví, kdo tě neposlouchá?
— Klid zachovej, ó občane!

Noc nazvi dnem, den ať se nocí zove.
Hleď přebarvit se ve mžiku.
Orientace přidržuj se nové.
Zapírej, zalži, státníku!

Poslušně vlak se řítí po kolejích.
Čekají tiše u vlaku.
Šmok hovoří dál o velikých dějích.
Vstup. Čas je. Sbohem, vojáku!

Hnus za hnusem jde nepřehlednou řadou.
Jdi klidně, jako všecko jde.
Na hrob svůj vlastní náhrobek si kladou.
Vem' hanbu, pij ji, národe!

POHÁDKA Z ROKU 1915

Kdo může říci, budoucnost co chystá?
Tož nutno časem přizpůsobit plán.
Je ovšem pravda, Růženka že čistá
o princi snila, jenž se zval Charmant.

Leč, než ten přijde, nutno spáti v trní.
Je dlouhý den, však mnohem delší rok.
A která ctnost svým časem nezakrní,
když neslyšeti stále princův krok?

Růženka hledí denně nervosněji.
Oh, čekat, čekat! Sudba zoufalá.
Tož raději se poddá čaroději,
než nadarmo by prince čekala.

KRUTÝ DAR

Kal, který v tvář ti v dávných letech stříkal,
čas setřel. Daly všechno dny.
Jak přítel tvůj, tak odpůrce tvůj říkal
o tobě: Muž to ctihodný.

Nebylo blouda, který zbraň by tasil
bezúhonného na kmeta.
Ten respektoval, kdo snad nesouhlasil.
Zpět kule časem zalétá.

Ušetřil tebe čas, jenž jiné smete.
Nad hroby druhů zbyl jsi jediný.
— — Let kmetských proto dočkal jsi se, kmete,
bys znectil svoje vlastní šediny.

PROMENÁDA DIOGENOVA

I.

Přijde-li soumrak, těžko doma prodlít.
Je příliš dlouhá černá hodinka.
Od dětských let jsi zapomněl se modlit.
Myšlenka bolí. Bolí vzpomínka.

Tož touha jakás nejasná se vkrádá
po vřelých slovech, teplém důvěrnu.
Je venku rušno; žije promenáda.
Pojď, Diogene: vezmi lucernu!

A večerem tím zimním dál se tetel.
Jen samota je hoře nejtěžší.
V tom ruchu chvíle, v záplavě té světel
snad zkřehlé srdce něco potěší.

Ke komukoli z mnohých těch se přitul,
už pouhá blízkost tobě teplo dá.
Hle, mají slávu, důstojnost a titul.
K velikým přistup svého národa.

To bude tobě chvíle vzácné ceny.
Smíš osudů to hledět na dílnu.
Před tebou lidé, muže zříš a ženy.
Pojď, Diogene! Zvedni svítilnu!

II.

Hle, to je rozkoš. Veliká a drzá
památky míjí pyšně staleté.
A žhavá tam, kde tuhne vše a zmrzá,
dí: Já chci žíti. Proto umřete.

Hle, to je rozkoš. Pohyby má hadí.
A má svůj úsměv, který odzbrojí.
A má svou moudrost, která tebe svádí.
Co čest, co hanba! Zdráv, kdo opojí!

A moudrost tuto pošeptavši, chvátá
s vyzývavýma svýma očima.
V svých kožišinách nahá, nestydatá
pohledem vnadí, vábí, objímá.

A jestli pohár, jejž ti dává, přetek',
k pokání není ještě příčiny.
Víc není život, nežli řada pletek,
a svět je nevěstinec jediný.

A je tvé právo zabíjet a loupit,
kde loupí vše a kde vše zabíjí.
Svět celý prodej, bys moh' rozkoš koupit.
Caesarem pyšným staň se orgií!

A marny jinak myšlenky a skutky
a marný jinak odpor, marný vzdor.

Do rysů hledíš velké prostitutky.
Pohyby hadí. Boa constrictor.

III.

Hle, to je láska. Láska, jež se chvěje,
láska, jež příliš často krvácí.
Ať jakkoli se skončí velké děje,
Bůh zachovej nám krb náš domácí!

V požáru světy; všechno kolem hoří.
A sesouti se střecha hotova.
V záplavě rudé, ve plamenů moři
Bůh zachovej nám teplo domova!

A jakákoli budiž toho cena
a jakékoli buďtež úkoly.
Chce syna matka a chce muže žena,
milence milá: Buď si jakkoli!

Krb vychladl a studené je lože.
A opuštěných hoře zavzlyká.
Všem všechno ber, jen *mé* mi ponech, Bože!
Hle, to je láska! Krutě veliká!

IV.

Toť šťastný člověk. Včerejška on nemá.
Když proud ji nese, lehce plyne tříšť.

Pro něho navždy mluva dějin němá.
Triumfů nezná, krve popravišť.

Podivujme se filosofu chvíle!
S úsměvem hledí do tmy, do bídy.
Tak slabý je, že rovná se to síle.
Neřekne nikdy: Diem perdidi!

Přizpůsobení velkou jeho ctností.
Na klid si zvykne jako na krisi.
Má víru dne a barvu okolností.
Že vždy se uhnul, nikdy nemizí.

Nepozná hoře, hanba je mu slovem.
Propasti mine, k výším zaletí.
Operet valčík slyší nad hřbitovem.
Je šťastný. Dík své špatné paměti.

V.

Toť optimismus: robustní a zdravý.
Jen dobré může padnouti mu v klín.
Má víru pevnou. Proto sobě praví:
je víra vše. A lhostejný je čin.

Bez bázně zírá, kde se marně trudíš.
On ví, co ví a proto jen si hvízď.
Snad smutno kolem; snad i hnusno. Budiž.
Že k cíli dojde, tím je příliš jist.

A kde se bouříš, hnus kde tebe jímá,
on ví, co ví a proto vidí líp.
Cíl pouze jasný maje před očima,
kde bídáctví zříš, vidí pouze vtip.

Je škoda plýtvat hořkostí a vzdorem,
kde víra plně k spáse stačí ti.
Toť optimismus. Velký byl by skorem.
Jen pohodlný tolik nebýti!

VI.

Toť pesimismus. Vztekle nezavrčí.
Běl nevinná jej krášlí lilií.
A jeho moudrost rozšafně se krčí.
Je osud vše. A činy zabíjí.

On vidí jasně, přesně pozoruje.
Nižádnou obtíž sobě netají.
On vidí jasně; hříchy registruje.
Je osud vše. A moudří čekají.

A arsenál on naplnil si celý.
Dost zbraní, aby moh' být uhájen.
Má argumenty, má své paralely.
Má cifry. Vše má. Víry nemá jen.

A přese vše, co tvoje srdce raní,
on přenáší se tónem skeptika.

Tak usmířeno jeho odříkání,
že maně ptáš se: Což se odříká?

Bývalo nějak, nějak bude příště.
A je tak klidný, když vše dopoví.
I kdybys prohrabal to rumoviště,
živého nenajdeš nic pod slovy.

VII.

Slabosti, muž tvůj. Pomalu se zvrhá,
když oči příliš navykaly tmám.
Nečeká už, až kohout zakokrhá.
Bude-li nutno, zakokrhá sám!

Slabosti, muž tvůj. Želím jeho strachu,
jenž jeho zdraví vážně ohrozí.
Z prachu vzlét' k výši, s výše zas je v prachu.
A prach ten žere. Bůh mu pomozi!

Upřímně želím Sisyfovy práce.
Obnoví stokrát marné úsilí.
Veliký problém pro něho je: zdát se.
Problém jej láká, problém vysílí.

A je mi líto chudákovy masky,
průhledné příliš. Koho oklame?
Jak možno věřit v ryzost této lásky,
když za ní bázeň jasně poznáme?

Přísahá stejně na Boha a modly.
V svůj kancionál s pílí nemalou
ochoten napsat na rozkaz: jsem podlý.
S ozdobnou iniciálou!

VIII.

Muž métier. Klidně si vykračuje.
Důstojný v gestu, jasný v hovoru.
Pro něho dnešek potud existuje,
pokud se dotkl jeho oboru...

Leč jinak nic ho nevyruší vůkol.
Pelyněk v číš mu nikdo nelije.
On přesně koná úřední svůj úkol,
úkoly cechu. Ano, métier!

Ne, srdce to se nenaplní jedem,
v bezesných nocích červ je nežere.
Má, třeba nebyl právě Archimedem,
archimedovské: Noli tangere!

IX.

Přijde-li soumrak, těžko doma prodlít.
Je příliš dlouhá černá hodinka.
Od dětských let jsi zapomněl se modlit.
Myšlenka bolí. Bolí vzpomínka.

Vyhasla kamna. Zima z koutů čiší.
Jsou ruce zkřeklé. Srdce zkřehlé je.
Tu přijde touha náhle v této tiši
po někom, kdo se jasně usměje.

A samota ti připadává mukou,
a mukou je ti nad tvou hlavou krov.
Chtělo by se ti stisku dobrých rukou,
chtělo by se ti dobrých, čestných slov.

A oko tvoje nedočkavě pátrá,
vyhlíží kamsi roztouženo ven.
Tvůj neklid hledá v neklidu set bratra,
a svého bratra v tisíců snu sen.

A úzkostliv v té síni chladné, šeré
a zatouživ po teplém důvěrnu,
Diogen tiše svítilnu svou bere.
— — — Buď moudrý. Slyš mne. Zhasni lucernu.

Jsou oči venku příliš rozzářené.
Úsměvům šťastných popřej pokoje.
V svůj brloh zalez, marný Diogene.
Našel bys víc, než hledat radno je.

Našel bys bědnost, přemety a kličky,
našel bys hanbu v srdci mužů, žen.
Ubozí lidé bědné lucerničky:
ve tmách se choulí smutný Diogen.

1915

Toť stoka. Němá. Živá, otravná.
Je. Od kdy asi? Jako z pradávna.
Nic truchlejšího nezřels doposud:
rmut, hnus a kal a kal a hnus a rmut.
Toť stoka. Místo dobré pro krysy.
Pohlédni. Postůj. Nos však zacpi si.
Přízraky jakés plynou v jejím šeru,
mršiny cti, odpadky karakteru.
Pod nízkým stropem ruce tiše podá
stín Jidášův paskvilu Wallenroda.
Vše hrůza, úžas, fantom, můry tlak.
Včera jsi mohl hledět do oblak,
včera byl den, včera jsi dýchal vzduch,
věřila duše včera a chtěl duch,
včera jsi šik zřel, jdoucí v zápas tuhý,
včera jsi vlast měl, čest měl, měl jsi druhy.
Vše odčaroval čarodějův proutek.

A v této stoce, ejhle!
„Husův koutek“.

DOJEM

Památce Karla Kamínka.

Ještěrka by se v slunci protáhla.
Dnes jako včera hoří vše a svítí.
Nad vodou těla žárem osmahlá
zdají se volat: je to rozkoš žíti!

Vidíte plynout loďku obratnou.
Tam u břehu si nohy máchá děcko.
Proráží tunel skálu památnou.
Buďte jen klidni: člověk může všecko.

Dva milenci se k sobě přitisknou,
a dvoje oči do sebe se hrouží.
Ty dvoje oči jedním zablýsknou:
Bez konce láska. Touha nedotouží.

Dům vyzdobený květy. Nemluví
veselá okna o přízraku skonu.
Zde dobře je jak děcku u chůvy.
Jas, klid je ve všem: v barvách jako v tónu.

Vstup jako jindy. Jdete po schodech.
Celkový obraz k idyle je mělký.
Neslyšet výkřik, nezarazí vzdech.
Bílé a klidné ošetřovatelky.

Chodba jak jindy. Plna světla je.
A plno slunce. Chvíle je to řídká.
Pastýřská chvíle: zvučte, šalmaje!
Hledíte maně prázdná na nosítka...

Ticho jak jindy. Vše věc nevinná.
Ni maličkost se v kosmu nepohnula.
Zrak od čísla se k číslu upíná.
Hledáte maně: čtyři, šest a nula!

Jste u cíle. Tu náhle zamrazí.
Smrt jako by to ruku na vás kladla.
Z dveří, v něž jdete, žena vychází
a zkrvácená nese prostěradla.

A není třeba slov ni výkladu
k té výmluvné, snad tím, že němé scéně.
Hledal jste druha, našel záhadu
O smutek více. O život je méně.

KRAJINA

U háje hustá křovina.
Kdos za ní chvátá dolů.
Tam, pole les kde protíná,
bučení slyšet volů.

Ohlížejí se po pánu.
Zbojníci dál je ženou.
Z nich jeden nese halenu
malounko zkrvácenou.

Je polní cesta za lesem.
Uhři se dali po ní.
A pak je ticho. Voní zem'.
Les voní. A vzduch voní.

Neběží bílá děvice
tou dvojí řadou stromů?
Nevolá nikdo ze srdce
„Ej, Janko, vrať se domů?"

V jeteli motýl barvitý
k rozletu křídla vzpíná.
A Janko leží zabitý.
Kryje ho rozmarína.

VÝKŘIK

Nezasvítil měsíc, nebylo ni hvězd.
Bouře také tenkrát krajem přehnala se.
Vyhlížeje z okna na bezcestí cest,
uslyšel jsem výkřik v noci bezehlasé.

Pronikavý výkřik. Pomoc prosila
úpěnlivě k smrti uděšená úzkost.
Ruka, jež se podá, je též posila.
— — Na noc jsem si vzpomněl, strhaných
cest kluzkost.

Den mne znavil k smrti, příliš pozdní čas.
Zavru svoje okno, z pokoje se nehnu.
Po letech ten výkřik slyším: noc je zas.
Chce se běžet, přispět. Běžím. Nedoběhnu.

SMÍCH

I.

Ten smích byl lehký jako pěna
a přece těžký jako skála.
Neznámá stála na ulici žena.
Jak se smála!

Chodili mimo lidé,
slyšeli smích
těžký jak skála,
lehký jak hřích.

Vzdálený, cizí
myšlenkou a snem,
formuloval jsem
smích, který mizí.

II.

Dějiny jsou tu. Světy se tu drolí.
Proud dne je rve kus po kuse.
V sensační hře vy hrajete svou roli;
já směju se, já směju se.

Dějiny jsou tu. Triumfy či rána.
Jdu, nerušena obojím.
Jsem k slávě chladná, hanbou nezlekána.
Já opojím, já opojím.

Dějiny jsou tu. S hrůzou svou a mocí.
Osude, dej se do díla!
Živého vítám v chladné zimní noci
a mrtvého jsem pohřbila.

Všech dojmů tíž má mysl snadno střásá.
Včerejšků sotva pohřeším.
Národy trpí; ohrožena rasa.
Já utěším, já utěším.

Má touha nezná tváře ani jména,
a diferencí necítí.
Kdokoli přijď. Chci býti nasycena.
Chci užíti, chci užíti.

Nechápu hoře vašeho ni žalu,
nechápu, co je ve hře té.
Zaskvím se v hanbě, vykoupám se v kalu.
Tož vezměte, tož vezměte!

III.

Ten smích byl těžký jako skála.
Pod skalou ležím. Žena

lehoučká jako pěna
na ní se smála.

Pod skalou leží pohrobený.
Ztrnulo vědomí.
Strašno mi
pro smích cizí ženy.

13*

OTEVŘENÉ OKNO

I.

Bylo to dusno, byla tesknice?
Otevřel's prudce okna světnice.
Nejsi tak sám, když s tebou noc.

Tu patře na věci a životy,
ptal jsi se naivně noční temnoty,
věda, že nedá odpověď.

A vyhlížeje v nekonečnou dál,
vzduch letní noci dychtivě jsi ssál,
zápasů lačný, lačný cest.

Přes vrch a dol, přes vrch a dol!
A opakoval's hrdě noci kol:
I to je krásné, nenalézt!

II.

A nyní zase noc a zase tma.
Zas jako tenkrát stojíš u okna,
po letech znova ptáš se teď.

A na věci zas patře, životy,
se mlčelivé tážeš temnoty,
věda, že nedá odpověď.

Poražen stokrát, cíle nespatřiv,
zápasů nových dychtiv jako dřív,
cest, jež se těžce proklestí,

hlas stejné touhy chtěl bys slyšet kol.
A stejnou radost, stejný cítit bol.
Bylo by krásné, nalézti.

SEN

O velikém klidu snilo se mi.
Slunce září, pod skalou je lom.
S výše strom
na pozdrav mi kyne haluzemi.

Strom, jenž květy bohatě tak vzkvétá.
Hrajeme si s druhy. Jarní den.
Sen
unáší mne v dětská moje léta.

Za svým keřem na dobrém jsem místě.
Doupě mé mne dobře utají.
Oči hledají.
Čekám klidně. Nenajdou mne jistě.

Obehrál jsem tolik spoluhráčů.
Teď však čas je. Čekám dlouho již.
Víš:
nevím, zda se usmívám či pláču.

Cože nejdou? Večer táhne plání.
Nekráčejí. V hnízdě mlkne pták.
Jak?
Zapomněli? Tož na neshledání?

O úzkosti velké snilo se mi.
Noc už přišla, pln je zrady lom.
Strom
jako přízrak kývá haluzemi.

Chladný vítr se mi dotkl hlavy.
Tráva vlhne rosou. A já sám.
Tich se ptám:
Jste vy, větve, tolik nedočkavy?

PTÁKU V KLECI

Vesele zpíváš ve své klícce, ptáče,
ač štěstí tvé tak omezeno, mělko.
Od větve k větvi duch tvůj venku skáče,
ty s bidélka si skáčeš na bidélko.

Neb aspoň vůně proniká sem zvenčí,
van májový sem vane, rozkoš plodě.
A slyšíš v kleci své, ať sebe menší,
jásavé zpěvy druhů na svobodě.

Sám nejsi, ptáku, jako byl jsi v zimě.
Sám nejsi, ptáku, v jaře všude vzkvetlém.
Paprsky slunce, které zalily mě
po zimním šeru, plní klec tvou světlem.

Jsi spokojen tím? Vzals, co chabo, mělko?
Sen zmizel, jako obláček se tratí?
S bidélka vesel skáčeš na bidélko.
Mám závidět ti, neb tě litovati?

CESTA

Loučím se. Už je čas.
Loučím se. Ne má žalost.
Za mnou je polojas,
za mnou je malost.

Silnice, pěšiny,
ty přede mnou se tratí.
Do které končiny
se chci to ubírati?

Ztrácí se domů štít,
ztrácejí kostelů věže.
A je-li nutno jít,
tož jděme bez přítěže!

Lze, abych takto žil
v tom kole lsti, lži, šikan?
Jdu: prostředek a cíl.
Jsem poutník. Tulák. Cikán.

Je dojít vždycky div.
Dnes kdekdo věří v divy.
Leč nebudu-li živ,
vy aspoň buďte živi!

EPILOG

Je nebe kalné. Civíme
do špinavých a těžkých mračen.
Jiného býval jsi lačen.
Je to tak dobře, Čechy mé?

Noc jako den, v tom malý rozdíl.
A vyčítavý, přísný chlad.
Ty ptáš se, tebe lze se ptát:
„Čí je to vina, kdo se zpozdil?"

V těch zdech se choulíš jako v pasti.
V zrak pohlednou ti upřený.
Jdou, přejdou, krčí rameny.
Je to tak dobře, moje vlasti?

SCHLEMIHL

I.

Já stín svůj neprodal a nevím, jak se stalo.
Vzdálena dosud řada modřínů.
Cos vtíravě jak cvrček zavolalo:
„Schlemihle, kráčíš bez stínu!“

To šel jsem ráno zarosenou travou.
Les, luka, hory za lesy.
Zvučela země písní silnou, zdravou
s modrými mluvíc nebesy.

Stín svůj jsem neprodal. To byla moje pýcha.
Proč nežít chvíli idyle?
Vtom kdosi mluvil do velkého ticha:
„Stín svůj jsi ztratil, Schlemihle.“

Tož hledím nazpět; nikdo nejde za mnou,
nalevo nikdo, napravo.
Přede mnou pusto. Ruce oči zamnou:
zřím zeleň jen a modravo.

Zřím pole, luka, mlází, hory, lesy.
Vše, co se hodí k idyle.
Hlas vtíravý zas ozývá se kdesi:
„Pozbyl jsi stínu, Schlemihle!“

A nikdo tu, ač na všechny zříš strany.
A těžší nade skálu je
hlas, který slyšíš něm a bez obrany,
hlas, který žaluje:

II.

..Stín mají všichni: rozumní i hloupí.
Malí a velcí, silní jako mdlí.
Stín má, kdo prodá, stín svůj má, kdo koupí,
stín práce má. má stín svůj pohodlí.

Stín svůj má rolník, jenž jde za svým pluhem,
stín svůj má dělník, jenž jde do dílny,
stín s tulákem jde, stín jde s dobrodruhem.
A myslitel má stín svůj nemylný.

Stín svůj má kramář, který veze zboží,
stín svůj má žebrák, který poprosí,
stín svůj má lichvář, který poklad množí,
stín stařenka, jež vyšla do rosy.

Stín svůj má vlkodlaků starešina,
jenž v krutém čase vlastní dávil rod.
Stín svůj má ctnost a stín svůj má též vina.
Schlemihle, pověz: kde tvých květů plod?

Muž musí užít dobře rukou obou,
čin praví to, co slovem neřek' si.

Tys šel však chmurný velikou svou dobou
se svojí přísnou, těžkou reflexí.

Co platno soudit lidi malodušné,
když tatáž chabost v tobě zakleta?
A jak chceš stačit v době svojí rušné
s krvavou ironií Hamleta?

Co platno mluvit, kárat, horlit, kázat,
když stín tvůj nelze, Schlemihle, tu zřít?
Je někde cesta, kpředu vede, nazad,
leč, Schlemihle, je nutno prvý jít.

Slyšíš-li bouři burácet a skučet,
co čekáš, bloude? Pathos zázraků?
A mníš, že stačí vyrovnat tvůj účet,
napadl-li jsi něco bídáků?

Ten bídák stín má; v dál až stín ten padne.
Tvé oko hledat nemusí.
Padouchy láká, děsí muže řádné.
Schlemihle, beze stínu jsi."

III.

A cvrčkův neustává hlas
vtíravě hovořiti ke mně.
A nebe náhle ztrácí jas,
a jakby zachmuřena země.

A cvrčkův zpěv zní dál a dál,
zpěv skrytý kdesi pod zelení.
„Co platno, stín žes' neprodal.
Schlemihle, běda: stínu není!“

Ta píseň cvrčka vtíravá
probouzí hořkost mou a zlobu.
Advokát ve mně povstává,
by potřel drzou obžalobu.

Advokát hbitý zvedne se
a zahájí svou filipiku.
Má výmluvnost své profese,
má profese svou sofistiku.

A mluví plynně, logicky
a mluví výmluvně a s taktem.
„Zde stačí profil básnický.
I slovo bývá někdy faktem.

Polemisovat nemilé,
na kluzkou půdu se to vkročí.
Leč neříkejte: Schlemihle,
kde vinny pouze vaše oči.

Je hájit lehko. Obavu
mám pouze z rozsáhlosti látky.
Sypati mohu z rukávu
lecjaký citát: dlouhý, krátký.

Pokárat chcete nevinnost.
Lze říci pouze lakonicky:
svou konal prostě povinnost
a na svém místě stál on vždycky.

Je důkaz snadný. Chcete-li,
den mohu uvádět jej celý.
Mluvil, kde jiní mlčeli,
a viděl tam, kde neviděli.

A pro co vlastně naříká
hlas cvrčkův, v čem to vidí vinu?
Což je to úkol básníka,
by současně byl mužem činu?

Je možno jemu vyčísti,
že býval pouze mužem péra?
Nás historie ujistí:
chyběla pouze atmosféra.

Své dílo konal dle svých vloh;
rve se a bouří, jásá, věří.
Co více Kollár činit moh',
než napsat předzpěv k Slávy dceři?

A jiných sobě připomeň.
Potvrdí všichni to, co líčím.
Kdo chce být mnohým zároveň,
nebude posléz vůbec ničím.

Kdo za to, v prázdno vyzní-li
tah smělý básníkova péra?
Proč básníka jste vinili,
že chyběla mu atmosféra?“

A advokát dál vyvíjí
obranu důvtipnou a ráznou.
A shovívavě promíjí
logiku příliš nehoráznou,

jíž užíval pan žalobce.
(Promiň, ó soude, křivda vzruší!)
Kdo básníka snad vinit chce,
že slovo nenašlo včas uši?

Kde jeden důvod málo je,
advokát vytasí se se stem.
A jako vítěz bez boje
vývody končí krásným gestem!

„Slyš, slavný soude: ctí mi jest,
stisknouti smím-li tuto ruku.
Ctí tisíců je tato čest,
za tisíce on nesl muku.

Po ničem tolik netouží,
jak vidět lepší vaše časy.
On satisfakce zaslouží:
Nevinen rcete všemi hlasy.“

A stojím v moci hlasů dvou.
A dvojí slovo srdce zrývá.
Advokát s vervou vede svou,
ale ten cvrček ještě zpívá...

IV.

Dýmaly mlhy ranní ze svěžího dolu.
Onoho rána kráčel jsem se svěšenou hlavou.
K úzkosti úzkost, bol se družil k bolu.
A tak mi bylo jako před popravou.

Dýmaly mlhy ranní. Leskla se na květech rosa.
Než svěžest ranního jitra nevyjasnila chmury čela.
Rytmický úder slyšel jsem: síkla tu blýskavá kosa.
A tráva posečená silně zavoněla.

Den přišel práce, nadcházela chvíle díla.
Pěšina vábila vedoucí do modrava.
Ale na krok můj tíha tisíců se zavěsila.
Bolely ruce. Bolelo srdce. Bolela hlava.

A tráva voněla opojnou, silnou vůní.
Maně jsem zrychlil krok... zatoužil jsem tak prudce.
Pěšina volala, a já už nebudu u ní.
Bolela hlava. Bolelo srdce. Bolely ruce...

14

III.

ANEBO

ZTRACENÉ ILUSE

I.

S jasnýma očima jsi kolem sebe zíral,
byl jasný obzor, jasně perlil smích.
Zítřejšek sliboval, když dnešek odumíral,
mluvily červánky o nových nadějích.

S jasnýma očima zírali kolem tebe.
Též jiskru v očích zřels a stejný v srdci žár.
Zem' dobrá bývala, a dobré bylo nebe,
ve zmatku chaosu se tvořil lepší tvar.

Neb mládí dobré je a zušlechtí též omyl.
Den bouří, plískanic je přec jen dobrý den.
— — Kdo přišel náhle k nim a vše to křehké zlomil?
Ten, kdo plál jako ty, proč náhle ochlazen?

Tak rána zaplaší pojednou ptactva hejna.
A vrabčík ulétá, by skryl se ve hrůze.
Táž jiskra bývala a v srdci touha stejná.
Řeč jejich vyslechni: — „Ztratil jsem iluse."

II.

Hle, ztratil iluse. Tož popřej jemu slechu.
Povědět hodlá ti příběhy tajemné.

— „Já klopýt' o balvan, trn v nohu vbodl v spěchu.
Mne touha zradila a lidé kolem mne.

Ztratil jsem ilusi. Bublina z mydlin splaskla,
překrásná bublina, za kterou šel jsi slep.
Já barevná jsem zadíval se na skla.
Já, žel, se dotkl jich. Krev prýští; zranil střep.

Co bylo veliké, jak scvrklo se to rázem!
Co bylo růžové, jak přešlo náhle v šeď.
Kdo orlem zdával se, ten náhle stal se plazem,
kdo včera ptal se sám, dnes nedal odpověď.

A bylo slibu tu, který by nebyl selhal?
A byla půda tu, na které možno stát?
Iluse ztraceny. Je nutno, by se belhal,
kdo nedočkavě letěl jedenkrát.

A nepolámat zbytečně svých údů
toť v pouti žití štěstí bezmezné.
Jen třeba bdělým být a najít pevnou půdu."
— Kdo ztratil ilusi, rozvahu nalezne.

III.

S jasnýma očima hleď dále kolem sebe.
Dál kráčej cestou svou. Tvá víra je tvůj dar.
Nechť fičí chladný mráz, nechť sebe více zebe,
v té zimě zkřehlé tak neztrácej tepla jar.

A nech ty rozvážné dál nesměle se belhat.
Jich počtům usměj se, ty, jenž jich chybu znal,
kde jiní selhali, ty nemáš práva selhat,
ni práva vzdáti se, kde jiný snad se vzdal.

A v jejich lampičce když dohasíná olej,
v tmu proto neuvěř; je nutno dál se brát.
Ty cizí slabosti se nikdy nedovolej
a k vlastní omluvě necituj cizích vad.

Vždy, když se připozdí, strašidla vidí baby,
vždy, když se setmělo, je hrůza pojímá.
Ty věren pouti své, byť, abys došel, slabý,
hleď v jasný zítřejšek jasnýma očima.

MÁJOVÁ IDYLA

S. K. Neumannovi

A všechno vidíme lehce a hravě
v klidu a pohově.
Sedíme na Střeleckém ostrově.
Vlny se čeří na Vltavě.
Po stole tancuje sluneční svit,
nad hlavou naší květ.
Nezvyklý klid
uspal svět.

Ostrov je opuštěný,
kde jindy proudí dav,
muži a ženy,
jen chodců pár jde v biograf.
Civíme spolu
u svého stolu
jako v závětří.
Toho koutu bouře ušetří.
Ptám se, oči mhouře:
„Je vlastně bouře?
Nad této země hrudou
byly už. Ale budou?“

Sem tam se hovory pletou:
a já si vzpomínám mezi dvojí větou,
na naše květy, na naše plody,

na bouře ve sklenici vody,
na naše pózy, naše bludy,
na mládí zmatek divý,
jenž neví kam a kudy,
na titul pohoršlivý:
„Jsem apoštol nového žití
a žádné se nelekám rány.“
Slunce tak klidně svítí
na scény, které odehrány.
Ale jaký konec, neznámý nám dosud
chystá pro nás autor zlomyslný. Osud?
Ten, který mládí vysní si?
Ten, který trhá kulisy?
Ten, který vyzní tiše a tak měkce,
jak starce moudrého rozšafné lekce?
Nebo nic bouře neušetří,
vnikne sem do závětří,
ponese nás jako urvaný list
krouživě, dravě?
V jarní slávě
lze tušit větru podzimního hvizd?

Nemívali jsme rádi mír.
Nelekáme se. Ať jde vír.
Nyní
jdete jako jiní.
Jak tisíce, jak statisíce.
Dnes sedíme tu, hovoříce,
za málo hodin zmizíte —

malounký aktér v krisi té.
Šťastnější? Nešťastnější?

Idylu žijeme zdejší.
Po stole tancuje sluneční svit,
nad hlavou květ.
Nezvyklý klid
uspal svět.
Podezřívavě se rozhlížíme,
klidu tomu nevěříme.
Za málo hodin zmizíte,
malounký aktér v krisi té,
ne rytíř Graalu, pěšák pouhý.
Obavy, touhy
půjdou s vámi nahoře či dole.
Jaká nás oba čeká ještě role?

Mluvíme. Za hovorem
něco se skrývá.
Něco se vrývá
do hlavy brutálně skorem.
Příliš zaujatí kronikáři své doby,
její lásky, zloby
apaticky nehledíme v dny.
Budoucna obraz záhadný
nemůže být pouhým líným tlachem.
Nechvíme se strachem.
Nemívali jsme rádi mír.
Ať jde vír.

Ale tam před vírem, osudné na pouti
přece by chtělo se okamžik stanouti,
na cestu přešlou se nazpátek podívat
a cestě budoucí na pozdrav zakývat,
plán stavby pozdravit, než bude hotova,
umírat s úsměvem v červáncích domova.

Toho-li nebude,
neznámý Osude,
mučí mne závětří toto,
kde možno v slunci ospale klímat.
Přijď, bouře, sloto,
hřímat.
Odnes naše květy a plody,
bouře ve sklenici vody,
naše spory a hádky
pózy a zmatky.
Jak jsem tě volal kdysi v chvíli hoře
mladistvým hlasem
než by poušť šla sem,
přijď, ó moře!
Ne vlny, jež se čeří lehce a hravě
na Vltavě,
ale moře, moře velké, dravé,
které živoření skončí skomíravé.

NA HROB NEZNÁMÉHO

Začarovaný prolomil jste kruh
a Oblomovů zbyl se mdloby škodné.
Hrd, pospíchal jste splatit čestný dluh
života svého zemi svojí rodné.

Pod vzdálené jste země oblohou
snil o domově, o krásnějším žití.
Bil jste se za ty, kteří nemohou,
a za ty, kteří nechtějí se bíti.

Nedůvěřujem' póze hrdiny,
jež s marností se chladně loučí světskou.
Snad též vám byly těžké hodiny,
když zahradou jste kráčel Olivetskou.

V požáru dýmu, za hřímání děl
noc byla někdy vražedná a chladná.
A Pokušitel slovy Písma děl:
„Jestliže budeš klaněti se, padna — —"

A někde doma, v hluku ulice,
po moudrosti se jiná moudrost rojí.
Chodili jsme tam, rozumujíce:
„Je život jeden. Povinnost je dvojí!"

Vy mladistvý však upíral jste zrak
do budoucnosti, jež je nedohledná.
A řekl jste, když síru soptil drak:
„Je život jeden. Povinnost je jedna!“

V té době krisí, v době katastrof
šel jste a zašel v mladém, krásném spěchu.
Své strofy kladu na neznámý rov.
Dobrou noc, muži! Spěte ve cti, Čechu!

POZDRAV NA CESTU

Vy, který jdete do bitevní vřavy,
chodec, jenž ničeho nežely:
z vichřice, která zocelí,
vraťte se zas tak usměvavý.

Vy, který s vírou prostou pochyb jdete
v krajinu dalekou, šírou:
z vichřice, která tolik smete,
vraťte se s vírou.

POZDRAV NA JINÝ BŘEH

My den co den svým předurčeným směrem
po cestě jdeme ujeté,
vábeni svitem, zavedeni šerem.
Kde žijete? A žijete?

My byli mladost bouřlivá a vzpurná,
skeptických plná hovorů.
My byli mladost posměšná a chmurná,
my, generace záporu.

Z těch, kteří za svou bludičkou se ženou,
ať zavede a ošálí,
my šli jsme za svou touhou zavrženou
přes bludičky a močály.

A léta šla; kde shluk byl, jsme teď sami.
Oči se maně rozhlédnou.
Jen v dáli cos se mihá nad vlnami,
a vše to mizí pojednou.

A moře hučí, moře hučí temně:
kdos hrdý, poznej pokoru!
Svěřila věc svou v době velké země
nám, generaci záporu.

Za dvojím břehem stejně vítr skučí.
A cesty stejně vyjeté.
Pod dvojím nebem jedna bázeň mučí.
Jak žijete? A žijete?

Od břehu k břehu možno mluvit spolu,
leč všeho pouze do času.
K radosti radost mluvila, bol k bolu.
Dnes na břehu jsme bez hlasu.

Společně noc zlá spíš se probdí do dne.
Společně stesk se utiší.
Konáme dále dílo země rodné,
leč druh už druha neslyší!

My svým, vy svým se procházíte jarem.
Van jiný větru zkonejší.
S tou novou touhou v mroucím světě starém:
kde že je květen krásnější?

My svým, vy svým se procházíte světem.
Společnou máme naději.
S odkazem otců, jenž je drahý dětem,
kde se to dýchá volněji?

Přeji vám, druhu, víru v dny ty bouří,
čarovné jaro takové.
Nad katastrof zlem, nad požárů kouři
ať nezesmutní zrakové,

nad zmatkem, chladem, nedůvěrou, psotou,
nad přívalem běd, příkoří,
ať najdete vy píseň s hrdou notou,
jež o budoucnu hovoří.

Leč návratu-li není s oněch břehů
vln příbojem v kraj domova,
ve víru bouře, v prudkých větrů šlehu
ať čistý sen se zachová.

Sen nad skutečnost někdy silnější je.
Sen dnů se dálných dotýká.
Je krásnější bol velké tragedie,
než malých frašek komika.

A nutno-li vám těžké břímě nésti,
ať mají sílu ramena.
A večer upřete zrak bez bolesti
k bodu, jenž Čechy znamená!

ANEBO

I.

Anebo všeho zapomenu.
Den chlácholí a konejší.
Neslyšet kvilu ani stenu
a všechno nějak klidnější.

Myšlenek nerušeni rojem,
my procházíme tichý les.
Reprodukujme starý dojem:
jsme narozeni právě dnes.

Kraj, kterým kráčím, je-li známý?
Přede mnou mha a za mnou mha.
Nač zabývat se vidinami?
Žijeme. Věc to příjemná.

A klidně složím svoje ruce.
Nic nedráždí, nic neláká.
Nebije srdce moje prudce,
a vrána teskně nekráká.

Lze na drn klidně složit hlavu.
Na nebi bílí beránci.
Zní uspávavě rytmus splavu.
A říká cos jak romanci

o rytíři, jenž zabil draka
a dobyl svojí princezny.
— — Ne, vrána nikde nezakráká,
klid nesmírný je, bezmezný.

Vzpomínka bledne. Němě bledne,
jak hvězdy k ránu poblednou.
Jak noci sen, na který ve dne
zapomeneme pojednou.

A den — což není? Ne dost dojmů?
Dost hluku ne? Dost otřesů?
Dost nových snů? Dost nových pojmů?
A nový svět čas od času?

Je advent. Čekej; co lze robit?
Noc; září světla Betlému.
Je nutno vždycky přizpůsobit
svět starý světu novému.

Přítomnost! Hleďme pouze na ni!
Veletok roste z praménku.
Nač sníti touhu rodných strání,
když mají jinou myšlenku?

Nač zadumán být a nač upat?
Nač reflexe ty jalové?
Je možno za hvězdami cupat.
Dar nesou už tři králové.

15*

Kadidlo nesou. Uhni! Vari!
Je chvíle dávno čekaná.
Zapomeň na vše pro dne dary.

A Mesiáši hosanna!

II.

Anebo na vše vzpomenu si.
Na palouk jakýs zelený.
Na kejhající na něm husy,
na potoky a prameny.

Na šelest lesa, vůni trávy,
na vlnící se obilí.
Na louce pasoucí se krávy
jako by tiše zdravily:

Přijď, brachu, blíže. Jsi tu doma.
Pojď, čeká teplé náručí.
Horkýma domov líbá rtoma.
— A krávy vlídně zabučí.

Lákavě voní do tmy jetel.
A smysly tvé noc opojí.
V chalupách ještě něco světel.
Jsi doma. Domov vyhojí.

A trochu naivní erotiky
se v mladistvé sny přimísí.
Je slyšet zvuky harmoniky.
A v touze stesk je jakýsi.

A kolem mrtvých kráčíš kradí.
Skví jména jich se pod kříži.
Zapomenutí kamarádi
— a každý v tvář ti pohlíží.

„Bloudil jsi dlouho po všemmíru.
a my jsme dlouho čekali.
Přicházíš kouřit dýmku míru,
statečné oko Pardalí?

Bloudil jsi zemi po neznámé.
A my jsme dlouho čekali.
Či tomahawk snad vykopáme,
statečné oko Pardalí?

Zda za vší tiskařskou tou černí
měl stejnou myšlenku jsi, cíl?
Ležíme. Zůstali jsme věrni.
Zůstal jsi věrný, jenž jsi žil?

Bývalo nebe rozzářené,
a touha létla do šíra.
Je možno, že se zapomene,
je možno, že se zapírá?

Bývalo nebe rozzářené,
a touha spěla do výší.
Je možno, že se zapomene,
je možno, že se neslyší?

Bývala láska v přešlou dobu
a víra k všemu hotová.
Je možno, že by mluvčí hrobů
stál náhle něm a bez slova?"

Anebo na vše vzpomenu si,
když z mráčků měsíc vyplove.
Z kroniky mrtvých slyším kusy.
Můj domove, můj domove!

Noc vážná táhne po rovině,
noc bolestí a osudů.
Dluhuji tolik domovině.
Ať dlužníkem už nebudu.

Neslyšně, volně teče Labe.
A mluví mladé srdce mé.
Potěšit smutné, vzpřímit slabé.
A promluviti za němé.

Zachytit neřečená slova,
dát výraz němým tradicím,
dát mluvit mrtvým ze hřbitova,
dát mluvit mrtvým žijícím.

A vyloviti z řeky hlubin
po přešlém stopy takové:
cos jako perlu, cos jak rubín.
Můj domove, můj domove!

Tak slavně všechno dýchá vůkol.
Mohla bys lháti, záškleba,
veliké touhy, velký úkol?
Mohla bys lháti?
— Anebo — —?

ODPOVĚĎ NEZNÁMÉMU

A mohl-li vám sílu dát
kterýsi verš můj v těžké chvíli,
mně neděkujte. Chci se znát,
že mně též bylo třeba síly.

A vlil-li ve vás důvěru,
když bylo krušno v srdci, hlavě,
mně neděkujte. K večeru
jsem v tmu též hleděl nedočkavě.

A lepší vzduch-li z něho vál,
van, který vězení zdi boří,
mně neděkujte. Též jsem stál,
pěsť zaťatá a srdce v hoři.

Kdo v prudkém vichru zmítání
se nezapotácel nikdy z nás?
I slabá ruka zachrání,
podala-li se v pravý čas!

APOSTROFA

Ne, nenávist to není mdlá a líná,
jež utiší se pohříchu.
Nebudu říkat slova Markétčina:
„Jde hrůza z tebe, Jindřichu."

Nebudu, nechci marně napodobit
na měsíc štěkající psy.
Pro postrach dětí nechci z tebe robit
příšeru z Apokalypsy.

Nač zbytečný klam a nač fikcí přepych?
Kdo bude mluvit o soudci?
Ne tak. Já půjdu, třeba v množství slepých,
sok hrdý a sok vidoucí.

Tvou velkost měřím, tvoje nebezpečí,
expansi tvoji do šíra,
tvou schopnost ničit. Budiž sebe větší,
měřím ji klidně: Ça ira.

Plod krásný chová časem v sobě červa,
ve velkosti je porucha.
Co platna vůle, kázeň, schopnost, verva,
co platen je duch bez Ducha?

Posmíváš se svým lepším okamžikům,
velkých svých snílků blouznění.
Na cestu bereš strašně viaticum:
chorobné sebezbožnění.

A pravda, která byla Goethům svatá,
teď kolísavá, nejistá.
Tam, jiný kde jen říká sofismata,
jsi z přesvědčení sofista.

A podlehnuvši zlému sebeklamu,
budovu velkou proměňuješ v rum.
Vše tvé, vše tobě. Moc ctí sebe samu.
Já, já, toť evangelium!

Vyrostly v zemi tvojí zuby dračí,
jsou katastrofou pro dobu.
Být volným tobě k štěstí nedostačí.
Ty žádáš světa porobu.

Tvé ideály strašné jsou a mělké
a nenávistné k cizinci.
Ty nechceš tolik samo býti velké.
Jen druzí ať jsou malincí.

Zbloudilá sílo, se svým záštím, vzdorem
o světů blouzníš zboření.
Chceš, lide konvencí a uniforem,
zuniformovat stvoření?

Nebudu, nechci marně napodobit
na měsíc štěkající psy.
Pro postrach dětí nechci z tebe robit
příšeru Apokalypsy.

Bubáky nechci prostor zalidňovat,
přízraky kreslit, mátohy.
Přednosti tvoje přecházejí do vad.
Jsi veliký, jsi ubohý.

Ve službách zla být těžko bohatýry,
zlo záhy všechno podhlodá.
Nic smutnějšího než klam, došlý víry,
jenž zneužívá národa.

Tvou moc, tvůj přepych, panovačnost, chloubu,
já pozoruji bez hrůzy.
V tvých schopnostech já vidím tvoji zhoubu,
tvůj konec už v tvé ilusi.

A líto je mi všech tvých velkých spících,
když hledím kultur na srážku.
Ti viděli by v zdání vítězících
jen vlastní svoji porážku.

Být nebezpečným je též nebezpečí.
Být silným cestu zavírá.
Máš schopnost ničit. Budiž sebe větší:
jen sebe zničíš. Ça ira!

JÁ BYL JSEM SMUTNÝ

Já byl jsem smutný; smutný nechci být.
Ve chvíli velké času k smutku není.
Věříte v tmu? Já věřím v slunce svit.
Přijďte vy ke mně, kdož jste zarmouceni.

Já byl jsem hořký. Ale také bloud
být hořkým umí; pravdu mít je málo.
Ve chvíli velké nepostačí soud.
Přijď ke mně vše, co chvělo se a bálo.

Já byl jsem hrdý; ale nechci už
být hrdým na nic: na radost ni žalost.
Příteli, bratře, zvedni se a vzpruž.
Ať jakýkoli, nevěř ve svou malost!

DVĚ NOCI

I.

NOC NOVOROČNÍ

Od deště tichého se lesklo dláždění,
padaly krůpěje jak slza tryská vřelá.
Po hluku včerejška a po vydráždění
noc prvá v roce tom tichounce přicházela.

A větve bezlisté ve svitu luceren,
jak pahýl mrzákův se zdály rozpínati.
Chtěly snad zachytit unikající sen?
Chtěly snad zachytit okamžik, jenž se tratí?

Zem' přes noc změněna, zem' přes noc omládla.
A všechno smýval déšť, co bylo jako vina.
Nějaká epocha se tiše propadla,
a vážně, neslyšně sem blížila se jiná.

Předešlé bolesti a přišlá zklamání
jak umíráček nezněly a hrana.
Věřící naděje byla v tom čekání.
A cestu jasnou dál dávala každá strana.

Žel, v zemi provlhlé spí, kdož jít nemohou.
Na druhy pomyslils', již stejně s tebou snili.

Tak nikdy nevzpomněls' pod temnou oblohou
těch dávno umrlých, kteří se nedožili.

II.

NOC ÚNOROVÁ

To není jaro. Záclony jen cíp
je odsunut. Leč je to jako slib.
Ne ještě jaro; ale noci van
má vlažný přízvuk: srdce dokořán.
Čas klíčení; vše život, pohyb, hlasy.
Svůj klobouk snímáš a jdeš prostovlasý,
té první jara předzvěsti bys vydal
sny neklidné, jež přes zimu jsi hlídal.

TO JE TA VYVOLENÁ ZEMĚ...

To je ta vyvolená země,
to je ten vyvolený luh.
Hovoří s nebem vrchů témě,
z hořících keřů mluví Bůh.

To je ta země vyvolená,
myšlenky věčné věčná stráž.
V té zemi žije kdesi žena,
ze které vzejde Mesiáš.

Toť starý průkopník je lidství,
jenž z kalu, rmutu zvedne výš'.
To je ta země mučenictví.
Den její cti však uvidíš.

V té půdě rychle vzroste sémě,
dějinnou sudbou zaseté.
To je ta vyvolená země,
kde květ dob lepších vykvete.

Je nutno staré rány zhojit.
A rány ty se zahojí.
Je nutno rozdělené spojit
tisíciletém po boji.

A krčí-li se v prachu po věk,
pramenů slyšte zurčení:
Nemůže zůstat malým člověk
v té svaté zemi Určení.

Ospale klímá duch. A věsí
své hlavy lidé bez slova.
Zdají se mlčet šumné lesy
a mlčet rovy hřbitova.

Zdá myšlenka se mluvit temně;
leč promluví keř hořící.
To je ta vyvolená země:
chce svoje slovo doříci!

IV.

FINALE

CESTOU PODÉL POTOKA

Snad žiješ ještě teď, snad dávno zemřela jsi.
Než časem, hovořím-li s dozněvšími hlasy,
tu říkají mi jméno tvé.
Snad žiješ, život tvůj však dávno mrtev pro mne.
Být spravedlivým možno k nepřítomné
a modliti se za mrtvé.

Chci odprosit tě za myšlenky zlobné,
za zlá svá slova, za veršíky zdobné,
jež cizí hoře necítí.
Za pathos zbytečný, za smutky bezútěšné,
za kruté posměchy a za krutosti směšné
před lety dvaadvacíti.

Pod stromy starými jdu, kráčím po potoce.
Let dvaadvacet! A v tom každém roce
trpěti bylo poznova.
Trpěl jsem hříchem svým a trpěl svojí cností.
Leč kdybych škrtl něco z minulosti,
zřítila by se budova.

Let dvaadvacet. — A ta ručka tvoje
znamení dala k bouři, k hluku boje.
A po ní přišly osudy.
Jak patheticky psal jsem: sykot hada!
Cos jako bídáctví! A cosi jako zrada!
A všechno byly přeludy.

16*

Moc deště jarního má jarní naše hoře,
a časem hukot nastíní už moře
praménku prvé zurčení.
Jdi žít, jdi bojovat, bij bez bázně se dle sil,
leč třeba raněný, proč hlavu svou bys svěsil?
Přijměme svoje určení!

Já nermoutím se v srpnovém tom klidu,
na chmuru dalekou-li vzpomenu a bídu,
na vše, co jaro dusilo.
Zřím směšné bubáky, již plašili sen čistý.
A bez hořkosti pravím fatalisty:
co bylo, býti musilo!

Snad mohla jinou býti moje mladost.
Všem touhám mohla učiniti zadost,
víc rozkoše dát, objetí.
Vše mohlo jíti úsměvnějším chodem.
Co bylo květem, včas by bylo plodem.
Leč což je méně trpěti?

Mohl jsem žíti sladké okamžiky,
moh' býti bez hoře a také bez tragiky,
květem se zdobit urvaným.
Moh' jíti zhrdavý, jít šťastný, s jasným čelem.
Leč nemohu-li býti Spasitelem,
chci býti Ukřižovaným.

Snad ještě žiješ teď, snad dávno zemřela jsi.
Leč někdy hovořím-li s dozněvšími hlasy,
tu ozve se v nich jméno tvé.
Snad žiješ, život tvůj však dávno mrtev pro mne.
Je nutno vděčným býti k nepřítomné
a modliti se za mrtvé.

Po letech tolika, co vše jsi asi žila?
Čím vším jsi prošla as a čeho zakusila?
Jakou jsi prošla vichřicí?
Je těžko vzpomínce se daleko tak vracet.
Víc dramat krutějších let dalo dvaadvacet.
než sen ten jara jitřící.

To byla předehra, jež zrychleně se přehrá.
Hoch, který miluje a místo lásky žehrá.
Vzpomínka, která netěší.
Květ ani jediný, či spíše jedovatý.
Cos náměsíčního, cos bez hlavy a paty.
Cos, co je pouhou veteší.

Leč jsi-li smířena, a k vzpomínce čas je-li
po letech tolika, kdy většího se želí
a zapomene posléze,
zle nesměj se: hle, slz pár vzteklé pýchy
vyrostlo v tok tak mohutný a tichý,
vyrostlo v moře bez meze.

Kupředu, lodi má! Ať kamkoli tě vedu,
já překonal jsem onu kapku jedu,
jež tenkrát v srdci zůstala.
Boj byl to po léta, bol na smrt byl to těžký.
Včerejšky zjitřena a poraněna dnešky
má láska vzrůstala.

Kupředu, lodi má! A ne už pouze moje.
Ne m é jsou bolesti, ne m é už pouze boje.
Ne m ů j už tento smír.
Kupředu, lodi má! A k m o j í ne, k v š e c h spáse
Ať bouře zvedne se, ať orkán rozpoutá se,
kupředu přes ten vír!

Kupředu, lodi má! Ať cíl je kdesi v dáli.
A v bouři šílené můj koráb ztroskotá-li,
zajděme s klidem oddaným.
Zajděme smířeni, zajděme s jasným čelem.
Neb nemohu-li býti Spasitelem,
chci býti Ukřižovaným.

POZNÁMKY VYDAVATELOVY

LEHKÉ A TĚŽKÉ KROKY

První vydání *Lehkých a těžkých kroků* vyšlo v květnu 1915 (nákl. „Přerodu“) a obsahovalo ve třech oddílech na 86 stranách 28 básní, z nichž 5 dílem úplně, dílem částečně potlačila censura. Druhé vydání z r. 1927 (XI. sv. Nové bibliotéky Kvasničky a Hampla), o něž se tato edice opírá, bylo značně rozmnožené a mělo uspořádání jiné: zcela nově přibyl vstupní oddíl V kraji, kde je zima (1909—1914), a mnohonásobně byly rozmnoženy oddíly další: Hory a údolí (1911—1914), Před katastrofami (1912—1914) a V bouři (1914—1915). Poslední dva jsou politického obsahu a namnoze polemického zaostření, o nichž platí slova Dykova v doslově k II. vyd.: „Chtěl-li jsem ilustrovati poměry tehdejší, nemohl jsem nic upravovati z příkrosti tehdejší, z invektiv, jimiž napadal jsem *osoby*, ale nikoli *z důvodů osobních*.“ Vydání naše, *třetí* a nezměněné, spojeno jest s novým otiskem hned následující knihy *Anebo*, s kterou skládá I. a II. část *Válečné tetralogie*. Poznámky, do nichž pojaty všecky Dykovy vlastní údaje chronologické a knihopisné, se omezují na nejnutnější vysvětlivky věcné.

Návrat (str. 8) V. Dyk datuje sám k r. 1910.

In memoriam Jar. Vrchlického (str. 25). Jar. Vrchlický zemřel 9. září 1912.

L. K. H. (str. 32), báseň z r. 1912, se týká nejdůvěrnějšího Dykova přítele z mladých let, vynikajícího historika Ladislava K. Hofmana (1876—1903), předčasně zemřelého. V. Dyk vydal s Jul. Glücklichem a K. Kroftou jeho sebrané spisy (1904 a 1905), věnoval mu několik básní v knize A porta inferi a jeho památce román Konec Hackenschmidův; kromě této elegie opěvoval ho dále básní Mlha na horách v knize Okno. V I. sv.

Vzpomínek a komentářů (1927) se čtou kapitoly L. K. Hofman a Prosinec.

Píseň údolí (str. 34). Poslední píseň z Montblancu v dodatku ke knize Marnosti (Spisy, sv. III., str. 230).

Mluvily hvozdy (str. 37) V. Dyk datuje sám k říjnu 1913.

Dvě písně k dramatu (str. 52) vznikly dodatečně jako lyrický doprovod tragedie Zmoudření dona Quijota, o níž V. Dyk pracoval v l. 1907—1910, a jež měla 14. června 1914 slavnou premiéru na Kr. Vinohradech. V. Dyk sám klade jak Neporaženého, tak Poraženého, které původně zařadil r. 1917 do sbírky Noci chiméry, do května 1914, tedy do doby těsně před premiérou.

Co mluví bystřina (str. 54), báseň, jež stála v čele prvního vydání Lehkých a těžkých kroků, vznikla pod dojmem pobytů krkonošských. V. Dyk označuje jako datum jejího vzniku 10. leden 1914. Na str. 56 oprav tisk. chybu *ne* tebe lepší snad (místo *na* tebe).

Pohádka špatně končící (str. 59). Smiřovačky českoněmecké, jež v duchu radikálně pokrokové politiky V. Dyk napadá, ale jichž se účastnily strany staročeská, mladočeská, národně sociální, agrární a klerikální, opakovaly se od r. 1910 za vlády Bienerthovy, Gautschovy a Stürgkhovy až do světové války stále a vždy stejně neúspěšně jako před tím v éře Körbrově a Gautschově. Němci stupňovali své požadavky, mířící proti českému státnímu právu i zemské ústavě, a hrozili opětovně, že ze smiřovacího jednání vystoupí, nebude-li jim vyhověno. Čeští „positivní“ politikové, proti nimž celý třetí, polemický oddíl Dykových Lehkých a těžkých kroků, Před katastrofami, jest namířen, považovali setrvání v smiřovací akci za povinnost k říši a k vládě.

Dumka novobydžovská (str. 62). Mladočeský politik JUDr. Antonín Schauer (* 1864) jako zemský poslanec v l. 1906—1913 hájil horlivě zásady „positivní“ politiky, zvláště také potřeby českoněmeckého dorozumění. Na novobydžovské vo-

ličské schůzi, kterou V. Dyk tuto ironisuje, srovnával Dr. A. Schauer punktace z r. 1890, které staročeské politice Riegrově zlomily vaz a mladočeskou oposici Jul. Grégra posílily, se současnými smiřovačkami českoněmeckými. Ironicky staví účast českých politiků ve vládních akcích (komise, subkomitéty) proti radikálnímu protivládnímu postupu za éry Grégrovy a Thunovy. Oba zastánce českoněmeckého smíření, mladočeského exministra Josefa Fořta (1850—1929) a mladistvého předsedu Klubu zemských poslanců agrárních Antonína Švehlu, který od r. 1912 stál v popředí českoněmeckých porad, bere si tu radikální pokrokář V. Dyk na mušku.

Zahučaly hory (str. 66). Do všeobecných voleb do poslanecké sněmovny říšské rady 13. června 1911 šly mladočeská, staročeská a národně sociální strana ve smluvené dohodě („kartel“); proti dohodě se postavila česká strana pokroková a strana radikálně pokroková; jménem této mluví V. Dyk.

Ten vítr (str. 68). R. 1912 působily válečné úspěchy Srbů a Bulharů proti Turkům mocně na stupňování nadějné nálady v oposičním táboře českém, kdežto šosáci byli pobouřeni zvýšením cen piva, plynoucím ze zemské pivní dávky, kterou si země česká k povznesení svých pokleslých financí vymohla.

Po Čechách pláč a tesknota (str. 70). Na jaře r. 1912 se rozpadl vystoupením jak radikálně pokrokových, tak národně sociálních, potom i sociálně demokratických poslanců Český svaz, shromažďující dotud všecky české strany politické; příčinou jeho rozpadnutí byla dohoda agrárníků, Mladočechů, Staročechů s Němci o zemské zřízení. Hlavně strana státoprávně pokroková považovala novelu zemského zřízení za útok na nedílnost, jednotu a celistvost království.

Status quo (str. 71). „Katastrofální“ řešení evropské krise a zároveň české otázky, o němž zálibně a nadějně uvažoval se svou stranou radikálně pokrokovou Viktor Dyk, zamítalo „status quo“, který byl oblíbenou zásadou „positivních“ politiků rakouských a českých. Zásada ta utrpěla první silný otřes vypuknutím balkánské války v říjnu 1912, v níž velké vítězství bul-

harského vojska nad Turky 24. října 1912 u Lozengradu bylo z prvních rozhodujících událostí.

Hořké sloky (str. 74) jsou ohlasem balkánské války protiturecké.

Sen noci říjnové (str. 75). Ministr spravedlnosti v kabinetě Stürgkhově, ryt. dr. Hohenburger, podráždil 4. září 1912 výnosem o jazykové praksi u soudů, jímž se protizákonně omezovala platná práva češtiny, všecky politické strany české. Jejich rozhorlení, zvláště u stran oposičních, znamenalo ztroskotání smiřovacích konferencí českoněmeckých. Aby to předešel, snažil se hrabě Stürgkh působiti na dra Hohenburgera k odvolání výnosu. Ministr původní výnos zeslabil, ale neodvolal a v debatě o odpovědi vlády na dotaz českých stran, podaný 25. října 1912 v parlamentě, znovu vzbudil proti sobě odpor. Přes to i přes naléhání oposičních stran českých, setrval dr. Hohenburger na svém křesle a zastánci české positivní politiky ve vyrovnávacím jednání. V. Dyk v duchu své strany ironisuje jejich chování, ať příslušeli k straně mladočeské neb národně sociální; u této vytýká rozpor jejího nadšení pro vítězící národy balkánské a smířlivosti k Vídni.

Ukolébavka (str. 82), báseň z listopadu 1912, ironisuje rozhodnutí českých členů rakousko-uherských delegací, schváliti mimořádné, vlastně válečné výdaje v rozpočtu, namířené ve skutečnosti proti slovanským národům balkánským, těšícím se na svém vítězném postupu obecným sympatiím u Čechů.

Evropské panoptikum (str. 84), báseň z prosince 1912, zobrazuje evropskou situaci ze sklonku r. 1912; vedle evropského míru, rozpínavého Německa („moderní náš bumbrlíček“), české politiky, persifluje se i nové knížetství albánské, o jehož samostatnosti bylo rozhodnuto v londýnské konferenci 17. prosince 1912; „hrdlořezem“ se rozumí Turecko.

Písnička o disposičním fondu (str. 87) z r. 1914 se dotýká obvinění, jež oposiční strany české vznášely z jara r. 1914 o tom, že mladočeská strana přijímala od r. 1906 z disposičního

fondu vládního příspěvky na svůj orgán positivní politiky Den; ze zprostředkování viněni čeští ministři, hlavně dr. Bedřich Pacák (1846—1914), v l. 1906—1907 český ministr krajan.

Konkurs (str. 91) z r. 1914. Jmenování inž. Otakara Trnky (1871—1919) ministrem veřejných prací a dra Františka Zenkera (1856—1925) ministrem orby v úřednickém kabinetě Stürgkhově v listopadu 1911 bylo považováno stoupenci positivní politiky za velký úspěch české věci; Dykova satira míří na vedení, na sekretariát i na venkovské stoupence národní strany svobodomyslné.

Dvě návštěvy (str. 94), obě básně, vnitřně souvisící, vyšly v Samostatnosti, první dne 3. května 1914, druhá 28. června 1914; ona se vztahuje na hlasování ve sboru městského zastupitelstva pražského za předsednictví primátora dra K. Groše o konání svatojanského ohňostroje v Praze z jara 1914, druhá předválečných Národních Listů, jež od r. 1910 byly za Kramářova vedení orgánem positivní politiky. Spisovatel K. M. Čapek Chod jako polemický feuilletonista a novinář F. Sís jim namnoze vtiskovali novinářský ráz. Čechem (na str. 98, ř. 3 zdola) se míní Svat. Čech; Mariánská ulice, dnes Lützowova, trvalé sídlo Národních Listů.

Nesmiřitelný zpěv jarní (str. 101), otištěný původně v Lidových Novinách 18. dubna 1914, jest odpovědí na Neumannovu báseň Smířlivý zpěv zimní, uveřejněnou tamže 4. dubna 1914. Neumannova báseň, kterou r. 1915 i 1927 V. Dyk otiskl v textu Lehkých a těžkých kroků, a jež jest zhutněním tehdejších uměleckých názorů Neumannových, shrnutých pak do knihy Ať žije život (1920), zní takto:

Smířlivý zpěv zimní.

Ty ploty, několik chalup a holých stromků
a v zadu na stráni koruny stejné holosti
na modré oponě, je-li jasno, na šedé, jde-li sníh,
ten vzduch mezi vším, silný, a u tohoto domku

ti vrabci, strnadi, kosi, plni starostí,
toť příbuzenstvo S. K. Neumanna a jeho knih.

S ním pracujeme, radujeme se, teskníme, sníme,
jakmile odhrnuli jsme modré záclony a jich kytice,
s ním železnou zimu sdílíme jak Lopař se psem stan
a od něho odloučíme se, jen když se ženou, s dítětem dlíme,
anebo z nádraží v Brně do Rudolfské jdeme ulice,
cizí i známé jak pařížský bulvár či cesta karavan.

Nesmíme zapomenouti však na dráty elektrické!
Na devaterou linku naší oblohy,
jež odněkud přichází a mizí někam, vzhůru či vdol!
I nám a dědině celé připomíná bratrství lidské,
jež raduje se tu ze své krásné polohy
a těší se, oh, tak se těší na první jarní stvol!

Tož zazdá-li se nám někdy, že ostrov jsme cizí,
poněvadž jinak všechno vidíme uprostřed dědiny,
toť kousek jen pravdy, neb pevně jsme sepiati s ní
jak ona s Moravou a Morava ve svazek ryzí
s celičkým světem, burácejícím písní lidské rodiny,
jež u nebe zcela jistě jako chorál zní.

Hlad, touha a láska, vítr a luční květy
tak jako nádraží, pošta, dráty a tam dole ta silnice,
jak silné věci nás pojí se vším a se všemi!
Verhaeren, Dostojevskij, Rabindranath Tagora a F. T. Marinetti
právě tak jako babka, jež tam za muškáty pohlíží na nás velice,
jsou s námi, my s nimi. Se světa tichy i bouřemi.

(Rudolfská ulice, dnes Česká, sídlo redakce Lidových Novin v Brně, jejichž Neumann byl tehdy předním spolupracovníkem.)

V Letohradské ul. č. 13 na Kr. Vinohradech bydlil V. Dyk tehdy a později až do konce svého života.

Černý týden (str. 107). Viktor Dyk připomíná sám, že báseň psal při vypuknutí aféry Švihovy, t. j. z jara 1914. Tehdy dotavadní předseda poslaneckého klubu strany národně sociální, JUDr. Karel Šviha, obviněn z policejního konfidentství a před porotou nemohl dokázati svou nevinu. Aféra těsně před válkou rozhárala celý český tábor politický.

S tou písní na rtech (str. 113), báseň z podzimu 1914.

Pout (str. 114). V. Dyk poznamenává sám, že báseň vznikla za letního pobytu v podkrkonošském Boskově 15. srpna 1914. O tom viz ve Vzpomínkách a komentářích (II, 1927, str. 29—30).

Píseň matky (str. 118), *Loučení* (str. 119) a *Jiné loučení* (str. 120) jsou vesměs z druhé polovice r. 1914.

Píseň k výročí Husovu (str. 121), otištěna v Samostatnosti 6. září 1914, když Osvětový svaz žádal básníky o texty písní k výročí Husovu, jež při půltisícím jubileu r. 1915 mělo býti významně oslaveno. V. Dyk nazývá sám tuto báseň „obsahu uvědoměle závadného“.

V chvíli návratu do Francie (str. 122), překlad úvodní básně Victora Huga z knihy L'année terrible (Strašný rok), vyšel v prvém válečném čísle Lumíra v říjnu 1914. O mocném dojmu, jímž Hugův Strašný rok na V. Dyka působil, viz článek Strašný rok v I. sv. Vzpomínek a komentářů (1927), str. 159—167, i tamže ve sv. II, str. 83—86, kde připomíná, že báseň, „přeložená ve dnech bitvy na Marně, byla pozdravem druhům ze setniny ‚Nazdar‘, kteří stejně se starodružiníky pochopili svůj úkol a božího ohně nehasili“.

Veselý chodec (str. 127) otištěn v Samostatnosti 6. září 1914. o vzniku viz Vzpomínky a komentáře (II, 1927, str. 30).

Píseň podzimní (str. 132) vznikla na podzim 1914.

Zavanutí (str. 134) jest z druhé polovice r. 1914.

Apostrofa (str. 135). L. P. jest L. Pfuster, mladý muž z družiny Moderní revue, jenž padl 26. února 1915.

Hlas mroucích (str. 135) otištěn v Lumíru v lednu 1915.

Jiná píseň (str. 138) vznikla v zimě 1915.

Dětské nokturno (str. 140) vzniklo v druhé polovici r. 1914 a bylo otištěno v Lidových Novinách 24. prosince 1914.

Tenkráte (str. 141) vzniklo v druhé polovici r. 1914.

Odpověď (str. 143). Vznik básně vysvětluje V. Dyk zevrubně v II. sv. Vzpomínek a komentářů (str. 101 a násl.): „R. 1915 přišel novoroční článek Kramářův, v němž opět se rozvíjela myšlenka nové organisace národních sil; čtli jsme jeho řádky předem už s jakýmisi obavami. Dr. Kramář naznačil sám, že *nemůže dnes mluviti konkretně.* Ale počal-li kdo s obavami číst, musil v době, jež se v čtení mezi řádky zdokonalila, v těchto obavách setrvat. V době, kdy bylo po našem rozumu nejvýš potřebno sílit ducha revolučního a radikalismus, článek byl namířen proti ‚revolučním heslům'. Důraz ovšem byl na *heslech*, ale pointa útoku, namířeného v prvé řadě proti socialistům, mohla a za daných okolností se musila dotknout i nás. A docela už zraňovala nás jiná místa, z nichž jsme vyciťovali přímý osten. ‚Ale politická katastrofa pro stát, s kterou u nás radikální strany počítaly, nastala, ale prošla beze všeho toho, co tak často jsme slyšeli: až jednou nastane chvíle, kdy bude potřebí českého národa!' Dnes, pokračoval dr. Kramář, celý národ naopak ví, že ‚bude potřebí veškeré jeho síly, jednoty, odpovědnosti, ale také rozvahy, až bude po katastrofě, ať už výsledek její bude jakýkoli. A každý cítí, že je *konec našemu běžnému radikalismu*, že by potom, až nastane mír, *každý radikalismus byl — zamrzlým tónem z Münchhausenovy trouby*'. A neméně zabolelo jiné místo: ‚Jen mimochodem chci říci, *že nic tak neztratilo v Čechách na ceně* v těchto těžkých dobách, *jako radikalismus.* A nejen politicky . . .' ‚Dojista zkusí se to zase, až bude opět volno, zbraněmi ze starého arsenálu — ale nebude člověka v Čechách, který by nevěděl, že se ve chvíli ‚zkoušky ohněm' radikální meče ukázaly — *dřevěnými šavličkami* jen pobitými lesklým, křehkým plechem.' ‚Nikdo nebude dost nespravedlivý, aby neuznal, že v řadách těch, kteří dávali se unášet *bludnými frázemi,* a i mezi těmi, kteří je pronášeli, bylo

mnoho nadšenců, kteří věřili tomu, za co bojovali a často trpěli. A takových bude národ i nadále potřebovat. Ale nutno bude, aby jejich zápal nevyplál nadarmo, a jejich energie aby už nesloužila politickým fantasmagoriím a často dokonce něčemu horšímu.‘ Četl jsem, četl jsem znovu, a nesmírná bolest se mne zmocňovala. Jsou výčitky, jež si smíte činiti pouze sám; všecko se ve vás však bouří, chce-li kdo jiný vinit. — Z celého článku nejtrpčeji nesl jsem pět slov *‚politická fantasmagorie, horšího snad cosi‘*. Fantasmagorie, to znamenalo takto interpretováno, že také za války jsme považováni za fantasty, kterými jsme byli před válkou. Za fantasty, ne-li za něco horšího. Národ, tak jsem si trpce opakoval, může nás snad potřebovat, zřekneme-li se toho, čemu jsme věřili, zač jsme bojovali a zač trpěli. Smíme se státi členy jednotné národní strany, uvědomíme-li si, že doba odsoudila radikalismus a revoluční hesla. — Ale neběželo pouze o křivdu straně, které jsem byl členem, říkal jsem si také. Článek plaiduje pro *rozvážnou* národní stranu; takovou stranu, kterou jsme odmítali. Je-li tomu tak, znamená článek současně také koš veškerým politickým ‚fantasmagoriím‘ — není-li to dokonce něco horšího — za hranicemi. Toto odmítnutí bylo nutno považovat za veliké minus v odbojové bilanci. Byl jsem vědom významu, který by měla účast dra Kramáře v odboji — nejlépe to ukázal později proces Kramářův! — tím však hůře, zíral-li na to, co nám bylo životní nutností národa, jako na fantasmagorii. Zde nebyl už zasažen pouze straník, ale věřící Čech. Cítil jsem nutnost odpovědít. Ale jak? I kdybych, jako dr. Kramář, *nemluvil konkrétně*, politický článek nebyl prostě možný, nebyl by prostě našel orgánu, který by ho byl přinesl. Bylo by to kukaččino vajíčko, jehož by se každý lekl. Rozhodl jsem se mluvit tak, jak jsem právě mohl. Indignatio fecit versus. A tak vyvrcholilo trapné nedorozumění ‚nočního boje‘ mezi těmi, kdož byli už v té době bojovníky jediného praporu, bojovníky české státní samostatnosti. — Má ‚Odpověď‘ je příkrá, poněvadž ji diktovala bolest. Ale není v ní pouze trpkost nezasloužené rány, je v ní také lítost nad domnělým nepochopením doby.

17

Je diktována čestnými city a v chvíli největší trpkosti mluví *,o našem druhu'.*"

Causerie (str. 148) vznikla z jara 1915. Francouzský symbolický, předčasně zesnulý básník Tristan Corbière (1845—1878) byl Dykovým oblíbencem; r. 1916 otiskl v Lumíru z něho dva básnické překlady Ubohý hoch a Hodiny.

Dí: Buďte rozumní (str. 150), překlad Hugovy básně: On dit soyez prudents z knihy L'année terrible.

Buď jakkoli (str. 158) vzniklo v zimě 1914/1915.

V mrtvé zátoce (str. 159) vzniklo na podzim 1914.

ANEBO

První vydání knihy *Anebo* vyšlo v únoru 1918 nákladem Fr. Borového a obsahovalo IV oddíly na 113 str.: Předehry (1912—1914), Promenády Diogenovy (srpen 1914—1915), Anebo (1915) a Finale (srpen 1916). Vydání *druhé* vydal v prosinci 1927 Literární odbor Umělecké Besedy k 50. narozeninám básníkovým, s dvěma dřevoryty F. Koblihy. Obě vydání jsou shodná, a s nimi se kryje toto vydání, celkem *třetí.*

Jeremiáš (str. 175). S pseudonymem Amarus vyšla tato báseň v Lumíru 23. července 1915.

Krutý dar (str. 179), báseň adresována vynikajícímu staročeskému politiku dru Karlu Mattušovi, který se za nejkrutější doby válečné v lednu 1916 jako předseda Českého svazu postavil na zamítavé stanovisko k notě Dohody. V. Dyk o tom praví ve Vzpomínkách a komentářích (II, str. 141—142): „Muž, jehož čestnost nebyla nikým popírána, ale který nebyl rozhodně vhodným vůdcem národa v době revoluční. — Boj je boj; opakuji, že pardonu jsem nedával, ani nepřijímal. Jistě že byl tvrdý můj ,Krutý dar', vzniklý v oněch dnech a myšlený na Mattuše, stejně jako byl tvrdý můj útok na Golla v Národě. Působě bolest, cítil jsem ji sám, nemohl jsem však jinak."

Promenáda Diogenova (str. 180). V. Dyk praví ve Vzpomínkách a komentářích (II, str. 91): „Diogenes chodil se svou lucernou, hledaje ‚v neklidu set bratří', člověku se chtělo stisku dobrých rukou dobrých lidí."

1915 (str. 188): V roce Husově ukazoval se český tisk nepravdivým a bezkarakterním, i bylo blasfemií, byl-li v listech, přinášejících doklady toho, zařazován — „Husův koutek".

Dojem (str. 189). Dykův literární druh z Moderní revue, povídkář, dramatik a divadelní kritik, Karel Kamínek (1868—1915) zemřel v podolském sanatoriu 25. června 1915, V. Dyk mu v témže čísle Lumíra 23. července 1915, kde otištěn tento Dojem, věnoval i obsáhlejší kritický nekrolog.

Výkřik (str. 192), po prvé otištěn v Herbenově Novině 29. října 1910.

Otevřené okno (str. 196), po prvé otištěno tamže 10. prosince 1915.

Cesta (str. 201). Podle Vzpomínek a komentářů (II, 123—124) jest to loučení s vlastí před zamýšleným Dykovým odchodem za hranice. „To byl můj poetický pozdrav domovině; ale prosaický komentář k těmto veršům napsal jsem do jubilejního článku o Husovi do červencového čísla Lumíra. Byl myšlen a psán jako oslava na rozloučenou s rodnou zemí." Článek, v jehož poslední kapitole V. Dyk řeší si otázku svědomí a povinnosti, vyšel v čele jubilejního čísla Lumíra 25. června 1915.

Epilog (str. 202) se podle téže pomůcky (II, 177) pojí k témuž rozhodování a k výčitkám, když k cestě nedošlo. Báseň vrcholí verši „Ty ptáš se, tebe lze se ptát: Čí je to vina, kdo se zpozdil?"

Schlemihl (str. 203). Podle Vzpomínek a komentářů (II, 177) platí o básni totéž, co o předchozím Epilogu: „Brzo se mi zdálo, že jsem měl odejít, že jsem ‚byl bez stínu' jako Schlemihl, že jsem se spokojil slovem, kde byl nutný čin." I dále: „Z této atmosféry vyrostl Schlemihl; z atmosféry výčitek jiným, výčitek sobě. Z domnění, že bylo možno něco vykonat, co jsem nevyko-

17*

nal; že byla to příležitost, kterou jsem propásl." Schlemihl, muž, který ďáblu prodal svůj stín, hrdina romantické povídky Adalberta von Chamisso, Peter Schlemihls wundersame Geschichte (1814).

Májová idyla (str. 216). „Pohoršlivý titul" mladistvé lyrické knihy Neumannovy (str. 217) z r. 1896 zněl: Jsem apoštol Nového Žití a žádné se nelekám rány, jsem rytíř Nového Graalu, jsem rytíř bez bázně i hany.

Na hrob Neznámého (str. 220), po prvé otištěno v Lumíru 17. září 1915. O vzniku básně praví Dyk ve Vzpomínkách a komentářích (II, 90 a 127): „Na hrob Neznámého, pozdravivší v červnu 1915 první Čechy, na západě za svobodu padlé, dobře zachycuje tehdejší *můj* a *náš* problém. Je-li život jediný, *kde a jak účelněji jej dát?* Nechuti dát ho nebylo." A dále: „Tato báseň, napsaná kteréhosi krásného dne pozdního jara na Slovanském ostrově, ku podivu byla rychle pochopena a rozšířena. Paní Leop. Dostalová, sestra nadporučíka V. Dostala, o jehož skonu přinesla zprávu La Nation tchéque, jejíž číslo jsme kolportovali podle svých sil, recitovala za války opětně onu báseň, na dlouhou dobu jedinou, jež pozdravovala padlého bojovníka *české* armády." Václav Dostal (1888—1915) padl v čele skupiny českých dobrovolníků 9. května 1915 na pláni severně obce Neuville-Saint-Vaast, 8 km sev. Arrasu, kde toho dne zahynulo 38 Čechoslováků.

Pozdrav na cestu (str. 222) po prvé vyšel v Herbenově Novině 29. října 1915.

Pozdrav na jiný břeh (str. 223) nazývá V. Dyk ve Vzpomínkách a komentářích (II,50—51) poetickým epilogem styků s dohodovou cizinou z jara 1915, které udržoval pomocí listů Nazdar!, La Nation tchèque, dopisů přítele R. Kepla atd. Měl tehdy a přímo lavinovitě rozšiřoval jako jeden z prvních cenné zprávy o bitvě na Marně, o akci pařížské, o přijetí české deputaci carem, o akci v Americe, v Londýně atp.

Odpověď neznámému (str. 232) původně, ale bez třetí sloky, v Lumíru 3. března 1916.

Apostrofa (str. 233) obrací se v hořké smířlivosti k válčícímu Německu.

Dvě noci (str. 237) otištěny po prvé v Lumíru 3. března 1916. „Novoroční noc, jež zahájila rok 1916, byla podivná, jakoby jarní noc.“ „Báseň, vržená na papír pod lucernou, jejíž třaslavé světlo sotva umožňovalo psát, je příznačná pro dobu, v níž vznikla. Vzpomínám na karakteristickou směs ‚věřící naděje‘ s lítostí nad mrtvými. Vzpomínám tím více a tím bolestněji, že po těch ‚dávno umrlých, kteří se nedožili‘, umírali jiní, nedočkavše se rovněž, a umírali ti, kdož dočkavše se konce války, nedočkali se konce svého neklidu.“ (Vzpomínky a komentáře II, 147—148.)

To je ta vyvolená země (str. 239), „báseň, z níž mluví líc roku 1914“. K 7. verši poznamenává V. Dyk (Vzpomínky a komentáře II, 92): „Bylo možno mluvit pouze v náznacích o trudných novinách tehdejší doby: ‚země mučednictví‘ zažila tehdy popravy moravské, popravu Kratochvílovu, Kotkovu a jiné; a báseň je poetickou odpovědí na ně.“ K veršům 15. a 16. připomíná: „Opět doklad z r. 1914, že spojení Čech se Slovenskem bylo pro ně samozřejmým bodem osvobozenského programu.“

Cestou podle potoka (str. 243) má podle Vzpomínek a komentářů (II, 177—178) významné místo ve skladbě knihy Anebo: „Ale rozpor, který se jeví jako podstatný rys mého Anebo, byl po mnoha krisích překonán. Oddech v pohorské krajině, hučení bystřiny, veliké ticho lesů, vše to mi umožnilo dát si odpověď na tolik krutých otázek. Touto odpovědí jest Finale, Cestou podle potoka, touto odpovědí jsou slova řečená *‚bez hořkosti fatalisty‘: ‚Co bylo, býti musilo.*“ Touto odpovědí jsou konečné strofy Anebo.“ K posledním dvěma veršům básně, *„neb nemohu-li býti Spasitelem, chci býti Ukřižovaným*“, poznamenává V. Dyk: „Cituje toto místo, mínil dr. B. Šmeral, že já sám počítal s nezdarem svého ideálu. Doufal jsem, ale *také* se zklamáním *musil* jsem počítati.“

OBSAH

I. LEHKÉ A TĚŽKÉ KROKY

I. V KRAJI, KDE JE ZIMA.

II. HORY I ÚDOLÍ.

II. ANEBO

I. PŘEDEHRY.

II. PROMENÁDY DIOGENOVY.

SPISY VIKTORA DYKA
Pořádá Arne Novák

Svazek VIII.

LEHKÉ A TĚŽKÉ KROKY - ANEBO
Válečné tetralogie sv. 1. a 2.
(1909 – 1915)
Přebal navrhl Ed. Milén
Vazba podle návrhu
Fr. Muziky
Vytiskla
Akciová moravská knihtiskárna
Polygrafie v Brně
nákladem
firmy Fr. Borový v Praze
roku 1938